Nepal Vision

Nepal Vision - 34. årgang nr. 1 - forår 2025

Dansk-Nepalesisk Selskab
Dansk-Nepalesisk Selskabs formål er at udbrede kendskabet til Nepal i Danmark samt at fremme dansk-nepalesisk samarbejde om turisme, kultur, udvikling, klimaspørgsmål m.m. Selskabet er upolitisk. Selskabets formål fremmes gennem oplysende virksomhed bl.a. på hjemmesiden, i medlemsbladet og gennem møder og foredrag, samt gennem samspil med andre foreninger, organisationer og enkeltpersoner.

Selskabet holder årligt en række møder, hvor der gennem foredrag og billeder oplyses om forskellige sider af Nepals kultur, natur og historie.

Adresse
Islandsvej 24A.
2800 Kongens Lyngby

Mail
dns@nepal.dk
Website
www.nepal.dk

Medlemskab
Enkeltpersoner: 200 kr.
Par: 300 kr.
Studerende: 100 kr.
Firmaer: 500 kr.
Konto nr.: 5366-0000250334
eller Mobilepay 384800

Tilmeld betalingsservice
PBS-nr. 30066502, debitorgruppenummer 00001 og dit medlemsnummer i Dansk-Nepalesisk Selskab: 3 eller 4 cifre (uden bogstav).

Nepal Vision
Udgives af Dansk-Nepalesisk Selskab.

Oplag 600 eksemplarer.
ISSN 0908-844X (Trykt udg.)
ISSN 2794-4700 (Online)

Redaktion
Peter Theill (ansv.),
Jørgen Rendsvig, Lone Petersen,
Gitte Poulsen
og Knud West Hansen.

Annoncepriser
1/1 side: 2.000 kr.
1/2 side: 1.100 kr.
1/4 side: 600 kr.

Tryk
LaserTryk.dk

Forside:
Fra Hannah Shresthas bryllup.
Se artiklen side 30

INDHOLD

Formanden har ordet 3
Inger Marie Arildsen og Peter Theill

Møde med Sumnima Tuladhar 4
Nepals nye ambassadør i Danmark
Interview ved Gitte Poulsen

TEMA 6
10 år er gået, siden det store jordskælv ramte Nepal

Reflektioner over jordskælv 7
Af Michael Vinding

UNESCO World Heritage 9
Af Jørgen Rendsvig

Viljen til genopbygningen 13
– i kølvandet på jordskælvet
Af Ulrik Høj Johnsen

Patan – genopbygning med en klar kurs 19
Af Gitte Poulsen

Bhaktapurs genopbygning 21
Af Jørgen Rendsvig

Private huse 25
Af Jørgen Rendsvig

Skælvet og genopbygningen i landsbyerne 26
af Rune Bennike og Dan Hirslund

Mit nepalesiske bryllup 30
Af Hannah Shrestha

Dengue i Nepal 32
- er der grund til bekymring?
Af Karin Schiøler

Hvem var Mette Rolff? 36
Af Jørgen Rendsvig

Vender kongen tilbage? 38
Af Neil Webster

Vejen til forandring 40
Af Maja Buchhave Breiter

Løst og fast 42
Af Jørgen Rendsvig

Tseringma – øko-filosofiske fragmenter 44
Boganmeldelse ved Lisette Hededal Hansen

Kom i godt selskab 46
Omtale af kommende arrangementer

Arrangementskalender Bagsiden

Formand
Peter Theill
Telefon: 40 76 18 42

peter@nepal.dk

Næstformand
Jørgen Rendsvig
Telefon: 42 40 10 68

jorgen@nepal.dk

Kasserer
Inger Marie Arildsen

inger_marie@nepal.dk

Bestyrelsesmedlem og medlem af bestyrelsen for Aarhus-afdelingen
Lone Petersen

lone@nepal.dk

Bestyrelsesmedlem
Ravi Chhetri

ravi@nepal.dk

Bestyrelsesmedlem
Neil Webster

neil@nepal.dk

Bestyrelsesmedlem
Tom Udengaard Iversen

tom@nepal.dk

Suppleant
Hans Hjordt Hansen

hans@nepal.dk

Suppleant
Knud Olander

olander@nepal.dk

Suppleant
Finn Roger Nielsen

finn@nepal.dk

Billedredaktion og layout af Nepal Vision.
Knud West Hansen

knud@nepal.dk

Dansk-Nepalesisk Selskabs synspunkter fremsættes i Formanden har ordet. Holdninger i signerede artikler er forfatterens personlige.

Miljømærket tryksag 5041 0826

FORMANDEN HAR ORDET

Vi var begge glade for at se så mange til den årlige generalforsamling, der blev holdt den 3. april. Ud over selve generalforsamlingen var der Dal Bhat, hvor der var god mulighed for at smalltalke med de andre deltagere. Hans Hjordt holdt efterfølgende et spændende foredrag om de gamle kongedømmer i Nepal, Tibet og Indien.

På generalforsamlingen var der tilslutning til en opdatering af vedtægterne fra 2016. De reviderede vedtægter kan ses på nepal.dk. Selskabets økonomi er god, ikke mindst som følge af, at vi sidste år modtog godt 50.000 kr. i driftsstøtte fra Kulturministeriet. Der vil derfor være mulighed for at igangsætte nye aktiviteter og overveje muligheder for at købe os til hjælp på opgaver, hvor vi er ressourcemæssigt pressede.

Lone Petersen blev udnævnt til æresmedlem på baggrund af hendes store engagement i bestyrelsesarbejdet. Lone er en afgørende drivkraft i tilrettelæggelsen af selskabets mange foredrag, og hun gør en kæmpeindsats i arbejdet med Nepal Vision og har styrket selskabets medlemsposition i Aarhus og Østjylland.

Der blev sagt en stor tak til Lissi Tind Andersen, som stopper som suppleant i bestyrelsen. Heldigvis kunne vi også byde velkommen til nye kræfter, da Knud Olander og Finn Roger Nielsen blev valgt som nye suppleanter i bestyrelsen. Vi glæder os til det kommende samarbejde og deres input til bestyrelsesarbejdet.

På bestyrelsesmødet i maj konstituerede bestyrelsen sig med Peter Theill som formand, Jørgen Rendsvig som næstformand, Inger Marie Arildsen som kasserer og Lone Petersen som kontakt til bestyrelsen i Aarhus.

Det betyder, at Inger Marie efter seks år takker af som formand og overdrager opgaven til Peter, der har været kasserer de seneste to år. Inger Marie fortsætter heldigvis sit arbejde i bestyrelsen og ser frem til det fortsatte samarbejde i bestyrelsen. ”Det er en fornøjelse at kunne overtage formandsposten i en veldrevet bestyrelse og forening,” siger Peter, der glæder sig til opgaven.

MØDE MED

SUMNIMA TULADHAR

NEPALS NYE AMBASSADØR I DANMARK

Interview ved Gitte Poulsen
Foto: Peter Theill

Nepals nye ambassadør i Danmark har en usædvanlig baggrund som aktivist for børns rettigheder. Da vi talte med hende sidst i februar, havde hun været i Danmark to-tre uger. Hun ser frem til den 8. april, hvor hun skal aflevere sine akkreditiver til kong Frederik. Først da er hun rigtig ambassadør.

På en kølig dag, hvor både Kathmandu og København var indhyllet i vintervejr, mødtes jeg virtuelt med Nepals nye ambassadør i Danmark. Fra min lejlighed i Kathmandu, nærmere bestemt et stenkast fra Sumnima Tuladhars barndomskvarter i Ason, indledte vi en samtale om hendes inspirerende liv og hendes visioner for fremtiden som ambassadør for Nepal i Danmark. Fra første øjeblik var det som at møde en gammel ven, for hendes varme personlighed strålede igennem skærmen. Jeg forlod mødet med en følelse af, at begge mine yndlingslande er i de bedste hænder.

Sumnima Tuladhars engagement i humanitært arbejde er dybt forankret i hendes opvækst. Som barn af den anerkendte menneskerettighedsforkæmper og politiker Padma Ratna Tuladhar (1940-2018), der blandt andet grundlagde Nepals første organisation for politiske fanger, er hun vokset op med en stærk følelse af social retfærdighed. Hendes far - en mand, der var kendt for sin integritet og ydmyghed - var en pioner i kampen for demokrati i Nepal og kæmpede hele livet for et bedre politisk system, samtidig med at han også formåede at skabe samtale om og interesse for et fredeligt styre i Nepal. Han er kendt som en politiker, der ikke kunne korrumperes og har siddet i regeringen i flere roller og af flere omgange, f.eks. var han Sundhedsminister i den første kommunistiske regering i 1995-96.

Sumnima har fra barnsben rejst med sin far og gennem ham oplevet de udfordringer, Nepals befolkning stod overfor. Sammen med sin far besøgte hun næsten alle distrikter i Nepal og så sin far græde for og med landsbybeboerne over deres til tider hårde vilkår i landsbyerne. Disse oplevelser har formet hendes eget engagement i at gøre en forskel. Da jeg spurgte Sumnima, hvad hun har lært fra sin far, svarede hun: "Ren hengivenhed, ydmyghed og dedikation. Han var et simpelt menneske med et simpelt liv, og hvis bare vi kunne være 1% som min far, ville det være en stor succes". Hans popularitet steg ham aldrig til hovedet. Han var en del af folket, en arbejder, og Sumnima udpeger det kollektive ansvar som en vigtig læring af det at være en af folket.

Før sin udnævnelse som ambassadør har Sumnima Tuladhar dedikeret 37 år af sit liv til at kæmpe for børns rettigheder, blandt andet gennem organisationen CWIN (Child Workers in Nepal), hvor hun startede som frivillig allerede i en alder af 15 år. Hendes arbejde har givet børn en stemme og har bidraget til at styrke deres rettigheder i Nepal. CWIN var den første organisation af sin slags i Nepal, og Sumnima har gennem årene oplevet, at børnenes stemmer ikke længere kan negligeres, men fremhæver også, hvor meget hun har lært om livet gennem dem. Hun har mødt utallige ofre for vold og seksuel udnyttelse og har været imponeret over deres styrke og deres evne til at transformere smerte.

Da vi taler om hendes skifte fra børns rettigheder til diplomati, påpeger hun, at hun har lært meget om diplomati gennem sit arbejde med børns rettigheder og derfor kan trække på sin omfattende erfaring med at arbejde med forskellige interessenter og finde løsninger på komplekse problemer. Sumnimas evne til at lytte og skabe dialog er en værdifuld egenskab i hendes nye rolle. Hun er allerede tryg i bureaukratiske og føderale systemer og har også arbejdet i den internationale udviklingssektor og deltaget i flere møder i FN og i Genève. Som hun selv siger, er diplomati ikke nyt for hende, men dette job som repræsentativ diplomat er en ny udfordring for hende.

Hun har mange ideer og projekter, som hun er klar til at tage fat i som ambassadør, og man skulle ikke tro, at hun, da jeg talte med hende sidst i februar, blot havde været to uger på kontoret. Hendes første prioritet er at styrke de økonomiske bånd mellem Danmark og Nepal. Hun ønsker "at skabe muligheder for handel og investeringer, der kan bidrage til at løfte Nepal ud af fattigdom".

Sumnima er særligt optaget af at skabe håb for de unge nepalesere, der i stigende grad søger lykken i udlandet under vanskelige forhold. Hun ønsker at give dem troen på, at der er en fremtid for dem i deres hjemland, og hun peger på, at det kan kun ske ved at styrke økonomien. Samtidig vil hun gerne støtte de unge i at tage ud og være en del af en global landsby, men der er stor forskel på at søge ud for at få inspiration og lære mere om sig selv, og på at rejse til udlandet af nød. Mange unge nepalesere har ikke det privilegium og ved ikke, hvor hård hverdag og virkelighed de venter dem, når de pludselig står alene i Europa eller Mellemøsten. Hun vil gerne være en stærk ressource for nepalesere i Danmark.

Derudover lægger hun vægt på de kulturelle bånd mellem vores to lande og værdien af personlige relationer. Hun glæder sig over den store interesse, danskere har for Nepal, og ønsker at styrke disse forbindelser.

Da vi mødtes, havde Sumnima kun været her i 20 dage, men havde allerede forstået det danske vejr - sne, regn og det smukkeste solskin. Hun glæder sig personligt til at opleve mere af Danmark og ser det som en stor ære at skulle møde kong Frederik. Hun er allerede stor fan af dansk bagværk og nævner både birkes og parkerne i København som en del af hverdagslivet. Hun vil møde mennesker, både i København og resten af landet, og styrke de mellemmenneskelige relationer.

For Sumnima Tuladhar handler diplomati i sidste ende om at skabe forbindelser mellem mennesker. Det er en værdi, som jeg er sikker på, hun vil bringe med sig i sit arbejde som ambassadør. Nepal har fået en fantastisk repræsentant i Sumnima Tuladhar. Hendes engagement, erfaring og varme personlighed vil uden tvivl bidrage til at styrke båndene mellem Danmark og Nepal. Jeg ser frem til at følge hendes arbejde og de mange muligheder for samarbejde, der ligger foran os.

Gitte Poulsen har en kandidatgrad i religionshistorie med fokus på sanskrit, yoga og tantra, og hun arbejder med Oxford Centre for Hindu Studies i Nepal. Gitte arrangerer rejser til Nepal, er certificeret yogalærer og taler nepalesisk. Desuden er hun indehaver af undervisningsplatformen Devi Mahal.

10 ÅR ER GÅET, SIDEN DET STORE JORD-SKÆLV RAMTE NEPAL

Jordskælv er et vilkår i Nepal. Sydfra bevæger den Indo-Australske kontinentalplade (Indien) sig ind under den Eurasiske kontinentalplade (med bl.a. Tibet) i nord med fire centimeter om året. De opbyggede spændinger udløses i større eller mindre jordskælv med uregelmæssige og uforudsigelige mellemrum.

Den 25. april 2015 kl. 11.56 ramte et jordskælv på 7,8 på Richterskalen Nepal med epicenter nær Gorkha, 80 km vest for Kathmandu. De tektoniske pladeforskydninger var dog størst lige nord for Kathmandu, der derfor blev særligt kraftigt ramt. Et efterskælv den 12. maj på 7,3 havde centrum 60 km øst for Kathmandu.

Ca. 9.000 mennesker omkom ved disse jordskælv. Over 20.000 kom til skade. Over en halv million bygninger – nogle nævner op til 800.000 – blev enten beskadiget eller ødelagt, og 3 mio. mennesker blev hjemløse.

Nye jordskælv vil ske. Det er meget længe siden, at der har været et større jordskælv i det vestlige Nepal, og geologer forventer, at et kommende skælv dér vil være endnu kraftigere end det, vi så i det centrale Nepal.

I anledning af, at det i år er 10 år siden Gorkha- og Kodari-skælvene ramte Nepal, vil vi i dette nummer – efter en refleksion over jordskælv i historiens lys – reflektere over jordskælv og gøre status på genopbygningen.

Først besøger vi UNESCO-kulturminderne i Kathmandu-dalen. Derefter vil vi se på arbejdet med genopbygningen i dalens tre hovedbyer, Kathmandu, Patan og Bhaktapur og overvejelserne i den forbindelse. Endelig vil vi også kaste et blik uden for byerne, op i landsbyerne i bjergene.

Mantraet i 2015 blev hurtigt 'Dharahara will rise again' – og det gjorde det!

JORDSKÆLV

Tekst og foto: Michael Vinding

REFLEKTIONER OVER JORDSKÆLV

Beboere i Syang nær Jomsom - kvinder og mænd - reparerer landsbyens hovedkanal efter en 'lynflod' havde ødelagt den. 1985.

Jordskælv har siden tidernes morgen været en del af livet - og døden - i Himalaya. Vi blev senest mindet herom i 2015, hvor det frygtelige jordskælv på 7,8 på Richter-skalaen og store efterskælv ramte det centrale Nepal og forårsagede død og ødelæggelse.

Men tidligere har der været lige så store - måske endnu større - jordskælv i Nepal.

1934/1833
De fleste medlemmer af Dansk-Nepalesisk Selskab har hørt om det store jordskælv, der ramte Kathmandu og Bihar (Indien) i 1934. Man formoder, at det målte ca. 8,0 på Richterskalaen, dvs. at det var voldsommere end 2015-jordskælvet. Tusindvis af huse blev ødelagt, tusinder af mennesker døde. Fattig og rig: således mistede Nepals kong Tribhuvan to af sine små døtre.

Rana-dynastiet er blevet kritiseret for at have suget penge ud af den fattige landbefolkning for at kunne finansiere et luksuriøst liv og store, imponerende paladser. Men selv kritikere må erkende, at Ranaerne under ledelse af Juddha Shumsher J.B. Rana, premierminister 1932-1945, gjorde et godt og effektivt arbejde efter 1934-jordskælvet - vel at mærke med Nepals egne ressourcer. Juddha afviste hjælp udefra. Nepal kunne og skulle selv! Hvad med 2015? Kunne nutidens såkaldte ledere lære af en fordums autokratisk Rana-premierminister?

1934-jordskælvet var stort, ligesom jordskælvet, som ramte Kathmandu i 1833, og som bl.a. forårsagede ødelæggelse af de to berømte høje tårne (Dharahara), som lå ved premierminister Bhimsen Thapas slot (Bagh Darbar). Et af tårnene blev totalt ødelagt og ikke genrejst. Det andet fik skader, men blev genopført; det blev ødelagt igen i 1934 - og i 2015.

1505
Jordskælvene i 2015, 1934 og 1833 havde alle en styrke på omkring 8,0 på richterskalaen. Et mindre kendt jordskælv af samme - måske større – styrke skabte død og ødelæggelse i det vestlige Himalaya i 1505. Vi har af gode grunde ikke vestlige øjenvidneberetninger fra den tid. De første udlændinge var jesuittermunke,

Dharahara efter jordskælvet i 1934

der besøgte/bosatte sig i Nepal og i kongeriget Guge i det vestlige Tibet i 1600-tallet; i Guges hovedstad Tsaparang etablerede jesuitterne således i 1626 en kristen mission - før det vestlige Tibet kom under Dalai Lama-regeringens kontrol.

Biografier af/om lamaer fortæller, at jordskælvet den 8. juni 1505 (den sjette dag i den femte måned i træ-oksens år) ødelagde mange huse, og at utallige døde i Mustang og det vestlige Tibet. Lama Tsunpa Choleg, 1437-1521, skriver således i sin autobiografi: "Ved morgengry på den sjette dag, var der et stort jordskælv. Indtil solnedgang var der rystelser, 14 eller 15 gange. Mange huse blev ødelagt og mange mennesker døde …" Blandt de døde var kongen af Gungthang nordøst for Mustang.

Biografien om Lama Jamyang Rinchen Gyaltsen, 1473-1558, er interessant, idet den nævner, at Jamyang havde forudset det store

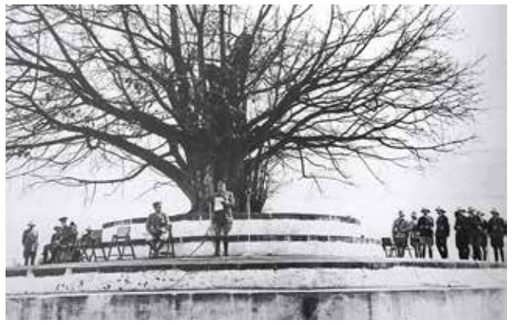

PM Juddhas bekendtgørelse om nødhjælp, Kathmandu, februar 1934

Hovedkunstvandingskanalen i landsbyen Geling hugget ud i en skrænt. Bemærk, at kanalen snor sig om skrænten i højre side af billedet på vej ind til landsbyens marker. 1992

jordskælv tre måneder inden, det fandt sted! Han gav således kongen af Mustang advarsel herom. Det store jordskælv beskrives som "ligesom himmelen og jorden havde skiftet plads." Mange bygninger og templer blev lagt i ruiner, men på mirakuløs vis gjaldt det ikke Jamyangs berømte tempel fra det ottende århundrede, Gekar, ved Marang, lidt øst for Tsarang; det tilskrives lamaen.

Blot en måned efter jordskælvet i det vestlige Himalaya ramte et andet stort jordskælv Asien - hele vejen fra Persien over Afghanistan til Indien, hvor bl.a. Agra blev ødelagt.

Det er nu over 500 år siden, at det vestlige Nepal og Tibet blev ramt af det store jordskælv. Siden har området ikke været udsat af tilsvarende skælv. Ifølge nogle forskere kan vi derfor desværre forvente, at et enormt - nærmest apokalyptisk - jordskælv rammer det vestlige Himalaya i en ikke al for fjern fremtid. Ligesom man siger om San Francisco.

Vand
Er der noget, som kan skabe splid - men også samarbejde - inden for en landsby i Nepal, og især mellem landsbyer, så er det vand. For mange landsbyer er adgang til vand fra kanaler livsnødvendigt. Det gælder især i regnfattige områder som Mustang. Ødelægges en hovedkanal af jordskælv eller en 'lynflod' ('flash flood') kan det i værste fald betyde, at befolkningen må forlade deres landsby, da deres marker ikke længere kan få vand. Deres livsgrundlag er ødelagt.

Heldigvis går det sjældent så slemt. Bønder, der er afhængig af en kanal, samles hurtigt og søger efter bedste evne at udbedre skaderne. Men i Mustang ser man flere områder med golde marker, som er blevet forladt pga. manglende vand. Som en kuriositet kan det nævnes, at plateauet over Jomsom lufthavn, tilhørende landsbyen Syang, hvor det eksorbitant dyre hotel Shinta Mani Mustang ligger, tidligere var marker, som blev opgivet pga. manglende vand.

Jeg gætter på, at befolkningen i flere landsbyer i det vestlige Nepal og Tibet måtte forlade deres landsbyer efter jordskælvet i 1505 – ikke så meget fordi deres hjem var ødelagt, men fordi livsvigtige kunstvandingskanaler blev total ødelagt. Hjem kunne genopbygges, nogle kanaler ikke.

Synd, forbandelse, straf og varsler
Hvorfor sker jordskælv? I Vesten er forklaringerne centreret omkring kontinentalplader. Men i Himalaya er der traditionelt andre forklaringer.

Premierminister Bhimsen Thapa havde et anspændt forhold til Nepals brahminer. De var ikke sene til at forklare jordskælvet i 1833 som et varsel om, at Bhimsen Thapas magt snart ville få en ende. Fire år senere blev Bhimsen afsat. Yderligere to år senere var han død - efter selvmord i fængsel.

Jeg ved ikke, om jordskælvet i 1934 blev set som resultatet af en forbandelse eller synd - eller som et varsel om Ranaernes fald mindre end to årtier senere.

Læserne kan måske huske min artikel om Thakali klanhistorier (Nepal Vision, Sommer 2024). Her hørte vi om bl.a. en stor synd, begået af befolkningerne i Tsari (Kongpo, Tibet) og Marpha (Mustang). Begge steder forsøgte beboerne at dræbe Bhattachan klanens gud, 'Gud Selvskabte Yak'. Det fik guden til at straffe befolkningerne, bl.a. ved at forårsage jordskælv.

Juvel-katten (no nhurbu)
Thakalierne har mange myter. Myten om 'Juvel-katten' fortæller, hvorledes en landsby blev ødelagt af jordskælv, forårsaget af en forbandelse:

For lang tid siden ejede landsbyerne omkring Thini (nær Jomsom) en magisk kat, der bragte velstand til den landsby, som katten boede i. Eftersom katten ikke tilhørte en bestemt landsby, havde man lavet en aftale om, at katten skulle bo i en vis periode i hver landsby. Aftalen indebar også, at skulle katten dø i en af landsbyerne, skulle beboerne dér betale én paisa for hvert hår på kattens krop.

Så skete det en dag, at katten døde, mens den opholdt sig i landsbyen Dhothang ('Stensletten', beliggende i det nordøstlige hjørne af Jomsom). For at undgå at betale bøden, tog en beboer fra Dhothang en nat et par km nordpå til landsbyen Gungle (eksisterer ikke længere), hvor han placerede den døde kat.

Snart kendte alle landsbyerne, at katten var død i Gungle. Selvom beboerne i Gungle vidste, at katten ikke var død i deres landsby, indvilligede de i at betale bøden. Men de løb tør for penge, da der manglede hårene på blot et enkelt øre.

Beboerne i Gungle blev vrede, og svor, at den landsby, hvor katten var død, skulle blive ødelagt inden for tre dage. Og rigtig nok: Tre dage senere ødelagde et voldsomt jordskælv Dhothang og dræbte de fleste af beboerne.

Beboerne i Gungle angrede og forlod deres landsby og bosatte sig i Gurung-landsbyen Ghandruk nord for Pokhara. De få overlevende fra jordskælvet i Dhotang bosatte sig også i Ghandruk-området.

Michael Vinding er etnograf af uddannelse. Han har siden 1972 foretaget studier af Thakali-folket i Mustang, som han har skrevet en doktordisputats om. Michael er tidligere diplomat og har bl.a. været chef for Danmarks repræsentationer i Bhutan og Afghanistan.

UNESCO WORLD HERITAGE

Af Jørgen Rendsvig
Foto: Jørgen Rendsvig, Knud West, Lars Gundersen m.fl.

Kathmandu-dalen rummer syv bygningskomplekser og monumenter, der er verdenskulturarv, godkendt af FNs organisation for undervisning, videnskab og kultur, UNESCO.

Kathmandu Durbar Square
Kathmandu Durbar Square-komplekset dækker fem hektar og omfatter 61 bygninger, templer og monumenter. Her er i praksis alle templer og paladser genopført med undtagelse af Narayan-templet, hvor rekonstruktionen endnu er i gang. Blandt de genopførte eller renoverede er Kastamandap (se særskilt artikel herom på side 13), Gaddi Baithak, den hvide nyklassicistiske bygning, og Basantapur Durbar, det gamle kongepalads, der er kronet af en syvetages pagode.

Swayambunath
Den store stupa tog ikke skade. Begge de to høje shikar-templer, Pratappur og Anantapur, er genopbygget og selve tempelkomplekset er også i fin stand igen. Kun to af de 300 små stenstupaer blev skadet. De er repareret. 27 bygninger er kollapset og ikke genopført, og det er uafklaret, om det vil ske. Dog blev det store kloster, Karma Raja Maha Vihar, genindviet i 2021.

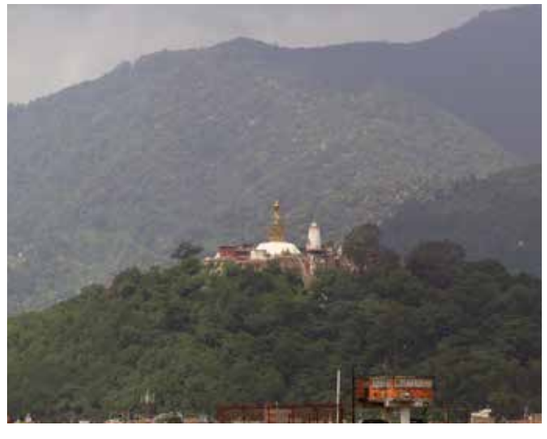

Pashupatinath
Her skete kun mindre skader, der alle er udbedret.

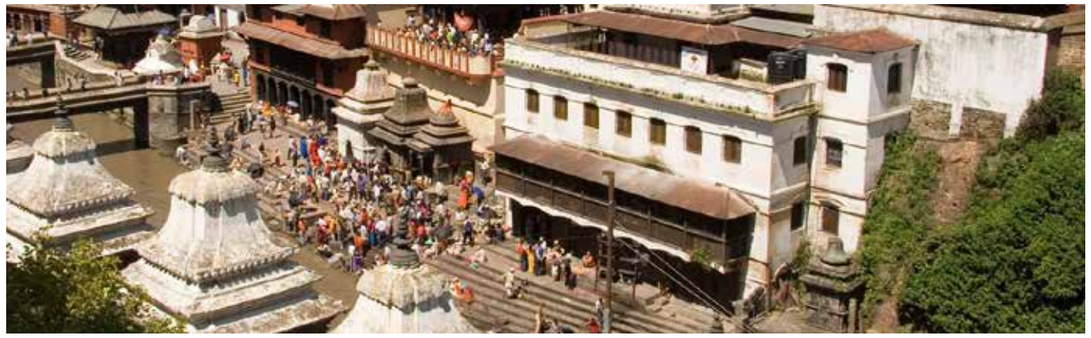

Bouddhanath
Her blev 'hatten' skadet, så den måtte genopbygges. Selve 'kroppen' fik mindre skader, men de blev hurtigt udbedret. Desuden er hele husrækken rundt om stupaen uskadt.

Patan Durbar Square
Generelt var skaderne i Patan mindre omfattende end i Kathmandu og Bhaktapur. Dog kollapsede det store Char Narayana-tempel (også kendt som Jagat Narayana), Hari Shankar templet, Mani Mandap pavillonen og Kong Malla-søjlen, ligesom en række andre monumenter fik mindre skader. (Se særskilt artikel om Patan på side 19)

Bhaktapur Durbar Square
Bhaktapur blev måske hårdest ramt ved jordskælvet. Durbar Square omfatter 116 monumenter. 67 af disse blev ødelagt, men det var primært de mindre betydningsfulde, der blev skadet.
(se særskilt artikel herom på side 21).

Changu Narayan
Dette tempelkompleks, der ligger mellem Kathmandu og Bhaktapur, er grundlagt i 400-tallet. Det centrale pagode-tempel og andre bygninger i tempelkomplekset blev svært beskadiget under jordskælvet. Med bistand fra Kina blev templet genopført på fem år.

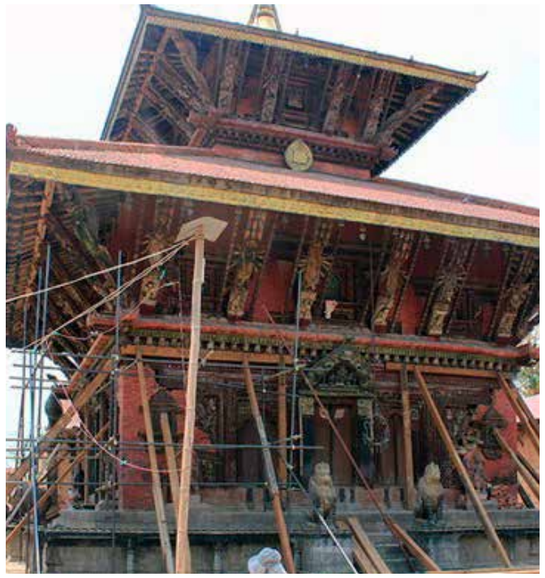

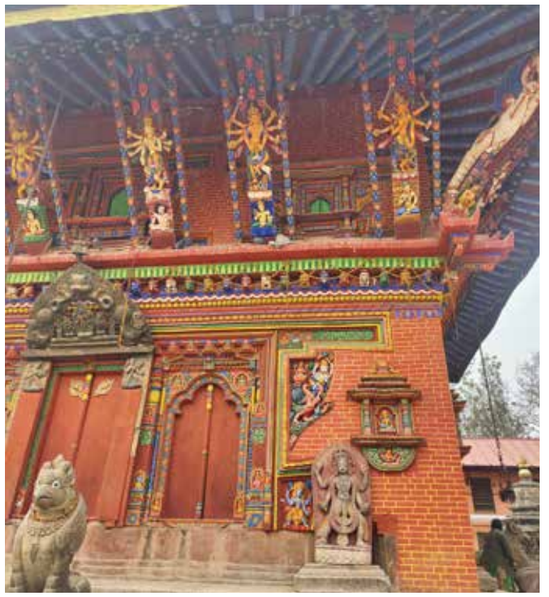

Andre skader
Der er mange byer i Kathmandu-dalen, der rummer betydningsfuld newar-arkitektur, bl.a. Bungamati, Kirtipur, Thimi, Panauti og Dhulikhel, men de er ikke verdenskulturarv. UNESCO-stederne får dog generelt mest omtale.

I alt menes over 600 historiske monumenter, paladser og templer at være mere eller mindre ødelagt. Heriblandt masser af borger- og købmandshuse i kvarteret omkring Asan Tole og Indra Chowk i selve Kathmandu, men også Rana-paladser som fx Kaiser Mahal samt tilsvarende i de centrale dele af Patan og Bhaktapur.

Større katastrofer ramte bl.a. Dharahara (Bhimsen Tower), der faldt sammen, hvorved 180 turister, der var oppe i tårnet, omkom.

Et sneskred på Everest trak 22 bjergbestigere med i døden. I Langtang-dalen blev der udløst et kæmpemæssigt jordskred, der totalt begravede landsbyen Langtang. Her mistede mindst 310 lokale, turister og trekking-guider livet.

Meget er gået til og kommer aldrig tilbage. Meget andet er det lykkedes at genskabe, så det forhåbentlig kan stå i rigtig mange år.

Jørgen Rendsvig har gennem en årrække løbende fulgt den politiske og samfundsmæssige udvikling i Nepal.

LAMFUZ

NEPALI CUISINE

Oplev den autentiske smag af Nepal i Lamfuz

Lamfuz betyder slendrian, men med et interiør bygget af kokken selv i genbrugsmaterialer og med alle detaljer kælet for, fornemmer man tydeligt den kærlighed, Krishna lægger i sin restaurant. Fra det kompromisløse valg af specialvarer til de hjemmeblandede og til perfektion ristede krydderiblandinger, er man ikke i tvivl om, at Krishnas ambition er at placere Nepal solidt på den københavnske spisescene som et unikum af en oplevelse.

På hylden står den nepalesiske te - kendt for sin særlige blødhed og umamismag - side om side med danskproducerede sodavand, og i viktualierummet finder man kun de bedste koldpressede rapsolier. Retterne designes med udgangspunkt i danske råvarer i sæson og formes med Krishnas fornemmelse for Nepal, fuld af historier. På tallerkenerne i Lamfuz introduceres man til en moderne fortælling om den nepalesiske smagspalet i varme og muntre omgivelser.

Telefon: 53 26 91 99 • Turesensgade 6, 1368 København K • info@lamfuz.com

VILJEN TIL GENOPBYGNINGEN
– I KØLVANDET PÅ JORDSKÆLVET

Tekst og foto: Ulrik Høj Johnsen

Problemet for Raju og den gruppe af aktivister, som han tilhørte, var, at de på ene side insisterede på, at genopbygningen af Kasthamandap skulle ske med traditionelle materialer og hvile på de lokales skuldre, og at de på den anden side ikke kendte den gamle civilisations ingeniørkunst, der trods alt holdt bygningen stående i 1300 år.

Raju hiver i presenningen, der nødtørftigt er lagt over guddommen. Hans bevægelser er febrilske, og har en undertone af desperation. Mørket har lagt sig over den nu næsten tomme Kathmandu Durbar Square, og et par enkelte af de vilde hunde er begyndt at røre på sig. Overalt omkring os er der bunker af kaos og murbrokker. Det er 3½ år siden, at verden bogstaveligt talt ramlede sammen omkring beboerne i Kathmandudalen. Lørdag den 25. april 2015 ved frokosttid blev det centrale Nepal ramt af et af de voldsomme jordskælv, der i gennemsnit rammer Nepal én gang hvert århundrede. Og som altid med katastrofale følger. Foruden at koste næsten 9000 mennesker livet og gøre et enormt antal menneskesker hjemløse, fik jordskælvet også den ikoniske bygning, Kasthamandap, i hjertet af Kathmandu til at falde sammen denne dag.

Efter jordskælvet afslørede arkæologiske udgravninger, at bygningens ældste dele kan føres tilbage til 700-tallet, hvilket gjorde det til den ældste bygning i newarernes traditionelle arkitektoniske stil. Pagodebygningen med de tre etager har gennem århundrederne ydet beskyttelse for nogle af de mange rejsende, der har gjort ophold i Kathmandu på deres pilgrims-eller handelsrejser. Men efter 13 århundreder, hvor den har modstået tilbagevendende jordskælv, kollapsede den i april 2015. Efter sigende fordi fundamentet blev 'forstærket' med beton inden et besøg af den engelske monark og gemal i 1960'erne, hvorved bygningens modstandsdygtighed overfor jordskælv forsvandt.

Genopbygningens svære kunst

Denne aften i november 2018 balancerer jeg rundt i murbrokkerne med Raju, der er på en mission med presenningen inde bag hegnet, der er sat op omkring det sted, hvor Kasthamandap engang stod. Under presenningen står der en intakt figur af guddommen Gorakshanath, hvor den har stået i århundreder og har modtaget de lokale beboeres tilbedelse og offergaver. Da støvet efter skælvet havde lagt sig, lancerede de kommunale myndigheder en

Genopbyning på Patan Durbar Square

Kastamandap lige efter jordskælvet
Foto: Knud West Hansen

plan for bygningens genopførelse. Planen fulgte den i Nepal alment brugte metode, hvor entreprenøren med det laveste bud får opgaven. For en gruppe lokale beboere i området ville denne fremgangsmåde dog være yderst problematisk, da den historiske bygning så blandt andet ville blive genopført med stål og beton – og givetvis uden samme modstandsdygtighed overfor fremtidige jordskælv, som den havde indtil 1960'erne. Protesterne greb om sig og nåede et niveau, hvor planen blev skudt til hjørne af myndighederne. De lokale beboere organiserede sig sammen med såkaldte 'kulturarvsaktivister', og de lagde vægt på, at Kasthamandap skulle genopføres med traditionelle materialer og teknikker. Det blev en sag, man kunne følge i de nationale medier i Nepal.

Raju er én af de kulturarvsaktivister, der havde travlt i 2018. Mange lokale og aktivister var ud over processen om genopbygningen af Kasthamandap også dybt engagerede i genopbygningen af komplekset Rani Pokhari – en stor kunstig sø med et tempel i midten – i Kathmandu, der engang for ikke så mange år siden var en vital del af byens vandforsyning. Når Kasthamandap havde en særlig betydning for aktivisterne, så hang det uden tvivl sammen med bygningens historiske betydning og nærmest ikoniske status i det historiske Kathmandu. Den fremstod som det ældste eksempel på den ekstremt udviklede ingeniørkunst, der engang levede i Kathmandudalen – og som et håndfast vidnesbyrd om den civilisation, der gennem adskillige århundreder udfoldede sig gennem blandt andet kunst, kultur, arkitektur, astrologi, medicin og religion. Newarernes civilisation havde sin guldalder i Malla-perioden, fra år 1200 og frem til at Prithvi Naryan Shah tiltvang sig kontrollen over dalen i 1769 og skabte landets grænser, stort set som vi kender dem i dag. Ifølge kulturarvsaktivisterne har newarernes civilisation, kultur og traditioner været under et massivt pres siden da.

Problemet for Raju og den gruppe af aktivister, som han tilhørte, var, at de på ene side insisterede på, at genopbygningen af Kasthamandap skulle ske med traditionelle materialer og hvile på de lokales skuldre (uden økonomisk hjælp fra de vanlige donorlande), og at de på den anden side ikke kendte den gamle civilisations ingeniørkunst, der trods alt holdt bygningen stående i 1300 år. Den viden om blandt andet håndværk og ingeniørkunst, der blev holdt i hævd frem til midten af det 20. århundrede, er på en generation eller to gået tabt, fordi den traditionelle erhvervsstruktur, der var dybt forbundet med kastesystemet, simpelthen er mere eller mindre tabt på gulvet i de hæsblæsende forandringer, som livet i dalen har gennemgået siden 1950'erne. Der var altså langt mere på spil, end blot at få en ikonisk bygning genrejst til at pryde turistreklamerne; det handlede om at afkode og især fastholde en levende tradition, som på næsten alle parametre nærmer sig afgrundens rand.

Levende kulturarv
Under mit etnografiske feltarbejde (som jeg har beskrevet i blandt andet Nepal Vision (2018, nr. 2) studerede jeg begrebet kulturarv, som det tager sig ud i Kathmandu-dalen. I dalen er der ikke mindre end syv sites, der er opført på UNESCOs liste over 'Verdensarv' – herunder Kathmandu Durbar Square, hvor Kasthamandap har knejset over den kongelige plads siden Gorm den Gamle lå i sin vugge.

Selvom kulturarv er et globalt begreb, der bliver promoveret af UNESCO på samme måde alle steder, har det dog forskellige implikationer i forskellige kulturer. Hvor vi i Danmark har en stærk tendens til at fokusere på kulturarvens materielle kvaliteter, er fokus blandt newarerne rundt regnet mere ligeligt fordelt mellem dens materielle og immaterielle kvaliteter. Hvis de oprindelige forskrifter, hvad angår teknikker og materialer, så var det netop på grund af det link til fortiden – den viden, der lå til grund for bygningen, og de materialer, bygningen oprindeligt var opført af – som den udgjorde. Det handler om at fastholde en levende kulturarv – ikke en tom skal.

Kulturarv i respirator?
Kasthamandaps konstruktion bar ydermere på en viden, der stort set er gået tabt, og som vil skulle gen(op)findes; noget af det, som Rishi peger på, at 'folk er holdt op med at gøre'. I civilisationens storhedstid kunne newarerne frembringe ypperligheder ved hjælp af deres viden, indsigt, kulturelle og kunstneriske finesse, som lader nutiden noget at ønske. Det var også den viden, som især kulturarvsaktivisterne var så brændende interesseret i at afkode, for det håndværksmæssige link til fortidens storhed er brudt. Spørgsmålet er så, om den levende kulturarv i Kathmandu-dalen er en hendøende patient i respirator, eller om der er håb forude?

Kathmandu-dalen var engang et sandt overflødighedshorn af guder, smukke, gamle templer, pladser og farverige kulturelle og religiøse festivaler. Det er den for så vidt stadig, men 75 års demografiske forandringer, intern migration, turisme og ulovlig udførsel af kulturgenstande har taget noget af glansen af overflødighedshornet. Newarernes gamle kulturarv – for det er primært den, man oplever som besøgende i Kathmandu-dalen – har hårde kår. Konstante vejudvidelser og opførelse af nye betonblokke til beboelse har sine konsekvenser. Men der også håb! Genopførelsen af Kasthamandap, der blev afsluttet med en genindvielse den 25. april 2022 – præcis syv år efter det fatale jordskælv, er beviset på, at håbet stadig lever. For bygningen blev genopført med de traditionelle materialer og teknikker, og de lokale beboere spillede en afgørende rolle i processen. Så Kasthamandap lever stadig, men processen har været et seriøst wake-up call for alle, der skatter kulturarven – og dens forbindelser til fortiden. Og til fremtiden.

Ulrik Høj Johnsen er antropolog og museumsinspektør på Moesgaard. Han har lavet forskellige projekter i Kathmandu-dalen siden 2002. I perioden 2016-2020 lavede han sit PhD-projekt om kulturarvens betydning i Nepal med udgangspunkt i en etnografisk samling, der er indsamlet af Werner Jacobsen.

Den genopførte bygning april 2023

Durbar Square under opbygningen

Foto: Peter Theill

TAG MED BERING TRAVEL
TIL NEPAL!

Tag på trekking eller bjergbestigning i Nepal, og lad dig fortrylle af landets enestående omgivelser og fantastiske befolkning. Oplev fantastiske udsigter og storslåede natur - og skab minder for livet.

Besøg os på beringtravel.com og læs mere.

BERING TRAVEL
www.beringtravel.com

PATAN
– GENOPBYGNING MED EN KLAR KURS

Af Gitte Poulsen

Patan Durbar Square med Krishna templet i forgrunden mens toppen af Krishna Mandir kan skimtes i baggrunden. I mellem dem ses sammenstyrtede templer
Foto: Lars Gundersen

Patan, en af de tre kongebyer i Kathmandu-dalen, blev også hårdt ramt af 2015-jordskælvet.

Genopbygningen i Patan fremhæves ofte som et positivt eksempel på genopbygningsarbejdet af den nepalesiske kulturarv efter jordskælvet i 2015. Myndighederne i Patan har været betydeligt hurtigere og mere effektive end i Kathmandu med hensyn til genopbygningen af deres Durbar Square, og arbejdet i Patan var stort set færdiggjort i 2019, mens Kathmandu stadig var langt bagefter. Dette skyldes adskillige faktorer. En væsentlig årsag til, at arbejdet i Kathmandu tog længere tid, var manglen på en klar og velunderstøttet politik for, hvordan, hvad og hvor man skulle genopbygge. Der har været betydelige uenigheder om materialer, strategi og mangel på traditionelle håndværkere med ekspertise i kulturarv og gamle håndværksteknikker. Generelt har der i Kathmandu været en svagt defineret politisk ramme, der effektivt kunne støtte den lokale indsats.

For Patans vedkommende gælder det, at ud over den offentlige instans National Reconstruction Authority (NRA), som har haft hovedansvaret for finansieringen (Patan har dog også modtaget finansiel støtte fra Japan) og Department of Archeology (DoA), som også har spillet en central rolle, har genopbygningen i Patan været koordineret af Kathmandu Valley Preservation Trust (KVPT). KVPT er en organisation, der siden 1991 har arbejdet for at bevare og beskytte kulturarven i Kathmandu-dalen, og særligt i Patan. Organisationen blev grundlagt af den østrigske historiker og arkitekt Eduard Sekler, som var leder af UNESCOs kampagne i Nepal på det tidspunkt, men drives den i dag primært af nepalesiske arkitekter og håndværkere fra Patan.

Denne ekstra støtte har bidraget til at skabe en klar linje om, hvordan og hvad der skulle genopbygges. Dette er nemlig ikke så ligetil. Hvad betyder det overhovedet at genopbygge kulturarv? Der lægges ofte vægt på originalitet i denne proces, men kulturarven i Nepal er ikke en statisk udstilling på et museum, men en kulturarv i konstant udvikling og i brug - med templer, åbne pladser og platforme, der betyder noget for det lokale liv og har gjort det i flere hundrede år.

Det er ikke første gang, templer bliver ødelagt, hverken af jordskælv eller almindelig slitage. Så der findes som sådan ikke noget ”originalt” eller ”autentisk”, selvom disse er buzz-words i den offentlige samtale om genopbygning og bevarelse af kulturarv. Ofte har det i en krise været mere vigtigt, at guderne har fået tag over hovedet igen, end hvordan templet præcist så ud før, og om størrelsen og materialerne var præcis som ’originalen’. Monumenterne er gentagne gange blevet restaureret, både i forbindelse med andre jordskælv, moderniseringer og slitage. Men hvad restaurerer man så til?

Hvad betyder det ’originale’, man stræber efter? - en diskussion, der jo også har været aktuel i Danmark efter Børsens brand. Særligt det at finde en løsning mellem ”puritanerne”, som gerne ser templerne bygget præcist, som de var, og ”modernisterne”, som ønsker ændringer i strukturen for at styrke fundament og materialer til næste generationer og næste jordskælv, har været vanskeligt. I Patan har linjen været forholdsvis klar: Arkitekterne

har været enige om at bevare bygningens integritet, men samtidig prioritere seismisk forstærkning og hermed introducere moderne materialer, når det vurderes nødvendigt. Ideen er at rekonstruere med menneskelig sikkerhed som ideal. ”Hvis det at introducere et lille metalsøm kan gøre, at monumentet overlever længe, hvorfor så ikke gøre det”, udtaler direktør for KVTP Rohit K. Ranjitkar i en artikel fra 2022 og tilføjer: ”Kulturbevaring er altid kontroversielt, men vi er nødt til at komme videre i stedet for at spilde tid på pindehuggeri”.

Ligeledes må den enorme indsats og opbakning fra Patans lokalbefolkning ikke overses. Umiddelbart efter jordskælvet samlede lokale frivillige sig og begyndte at indsamle og beskytte fragmenter og rester fra templerne og samlede dem i Patan Museums gårdsplads.

Denne stærke opbakning og det stærke tilhørsforhold til lokaliteten er langt stærkere end i Kathmandu, hvor flere er flyttet til og fra, og mange ikke længere har flere generationers historie forbundet med lokaliteten. Det har kunnet mærkes på indsatsen.
Et eksempel herpå er at de ældste templer på Patan Durbar Square, Char Narayana, som kollapsede fuldstændig under jordskælvet. Inden der var gået en uge, havde lokale frivillige reddet og opmagasineret de originale mursten og træskårne elementer. Ved hjælp af gamle billeder blev fem gamle stivere repareret og genbrugt til at genopbygge dette gamle, toetagers pagode-tempel med få seismiske forstærkninger. Templet var fuldstændig restaureret i januar 2020.

Men hvilken betydning har disse gamle templer egentlig?
Templet har officielt det angliserede navn Char Narayana, men kaldes også Jagat Narayana. Det er en kopi af samme tempel i Kathmandu, som dog her er mere populært under navnet Jagannath-templet.

En inskription viser, at Purandhara Simha gav en donation til opførelsen af templet til minde om sin far, Vishnu Simha. Han var en Mahapatra, som var en meget fornem titel i Nepal i middelalderen, en slags guvernør for de administrative enheder, men i 1546 udnævnte han også sig selv som konge af Lalitpur (Patan). Hans sønner regerede i Lalitpur indtil 1597, hvor byen blev taget tilbage til Malla-styret. De lokale krøniker, som ofte er en af vores stærkeste skriftlige kilder til historie i Nepal, anerkender ikke disse Mahapatras som konger. Templet er derfor også en interessant kilde til dalens til tider komplekse politiske historie, også i middelalderen.

Templet er dedikeret til guden Vishnu i hans form som Narayana. Vishnu, som netop betyder ”gennemtrængeren” på sanskrit, ses traditionelt som opretholderen af kosmos og inkarnerer sig ofte for at hjælpe mennesket, når de er i problemer, og kosmos er truet. I Nepal er han særligt kendt som Narayana, som betyder ”menneskets herre/beskytter”, og udover at være menneskets beskytter er han også en royal gud, og Kathmandu-dalens konger blev også betragtet som inkarnationer af Vishnu. Som statsgud og royal gud har han dog været mere afskærmet fra folket end særligt de feminine aspekter af det guddommelige, og hans fire mest kendte templer, Ichangu, Vishankhu, Sheṣha og Changu, som ligger spredt ud over dalens fire hjørner, siges at være repræsenteret i dette tempel. Dette er ganske typisk for de royale pladser – Durbar Squares – som netop har mange replikaer af de vigtigste templer i dalen, så at dronningerne kunne besøge dem alle i deres eget hjem.

Templerne er i dag sjældent brugt til rituelle handlinger, men de spiller en stor rolle i kulturarven og turismen.

Ud af de 24 inkarnationer af Viṣṇu er 20 forskellige former blevet afbildet på de stivere, der understøtter templets nedre tag. Der er også billeder af løver og mænd i erotiske handlinger, ligesom i Jagannath-templet i Kathmandu, og da dette er ganske unormalt for templer, dedikerede til Vishnu, foreslår den tyske arkitekt og ekspert i Kathmandu-dalens historiske bygninger, Niels Gutschow, at disse stivere er tilføjet på et senere tidspunkt.

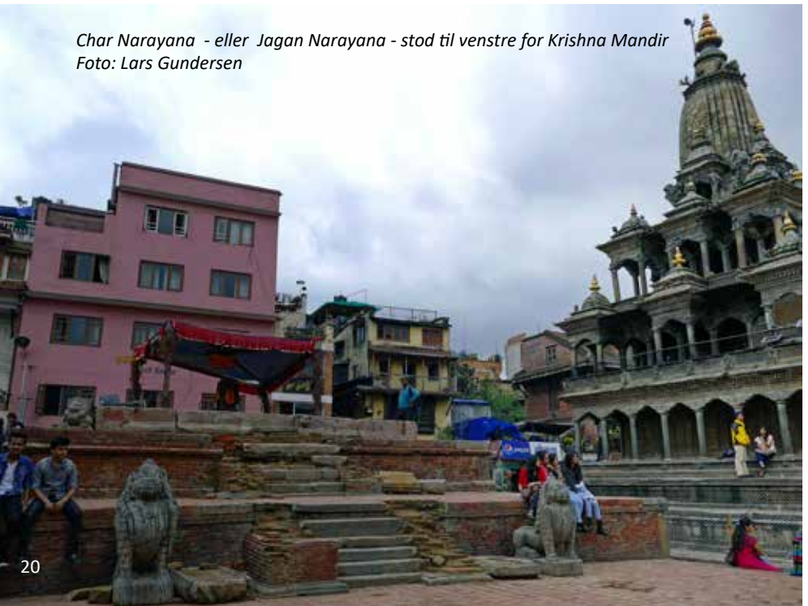

Char Narayana - eller Jagan Narayana - stod til venstre for Krishna Mandir
Foto: Lars Gundersen

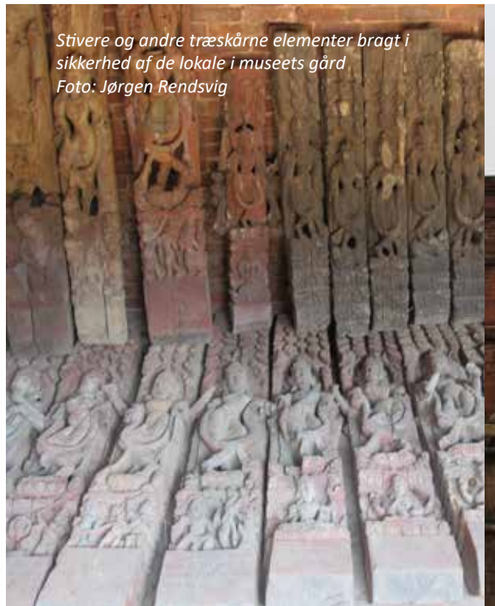

Stivere og andre træskårne elementer bragt i sikkerhed af de lokale i museets gård
Foto: Jørgen Rendsvig

BHAKTAPURS GENOPBYGNING EFTER JORDSKÆLVET

Af Jørgen Rendsvig

Bhaktapur er om nogen newar-by nummer ét i Kathmandudalen. 88 % af de 82.000 indbyggere er newarer (2011). Byens kongelige palads var dalens største under Malla-dynastiet indtil 1769

Silu Mahadev, tegnet af Henry Ambrose Oldfield 1853,
© British Library Board

Hele den centrale del af Bhaktapur er præget af fantastiske træskærerarbejder ved vinduer, døre, struts ved tagudhængene på templer, paladser, beboelseshuse og andre bygninger. Hele tempelområdet ved Durbar Square, pagode-templet med de fem lag, paladset med 55 vinduer, kong Malla på søjlen og mange andre prægtige kulturminder er verdenskulturarv. Jordskælvet havde rigeligt at tage fat i den 25. april 2015.

Genopbygningen rejste en lang række spørgsmål, her som andre steder: hvordan skulle genopbygningen finansieres, skulle der restaureres præcis, som det så ud den 24. april, eller måtte konstruktionen fx forbedres, måtte stilen ændres, og hvilken rolle skulle en donor have i beslutningsprocessen.

I Bhaktapur meldte Tyskland sig hurtigt som donor med et større beløb. Det var på mange måder naturligt. Den tyske arkitekt Niels Gutschow havde boet i byen i mange år, og hans livsværk havde dels været at forestå restaureringer af en række af byens fine bygningsværker, dels at dokumentere dem. Det var derfor oplagt at acceptere det tyske tilbud.

Imidlertid havde bystyret under ledelse af borgmester Sunil Prajapati en anden holdning til det forestående arbejde. Byen ønskede en tilbageførsel af de restaurerede templer mv. til en ren newarstil fra midten af 1800-tallet, pegende bagud mod Malla-styret før Shah’erne kom til. Tyskerne ønskede en restaurering ’as is’, altså som det så ud umiddelbart før jordskælvet.

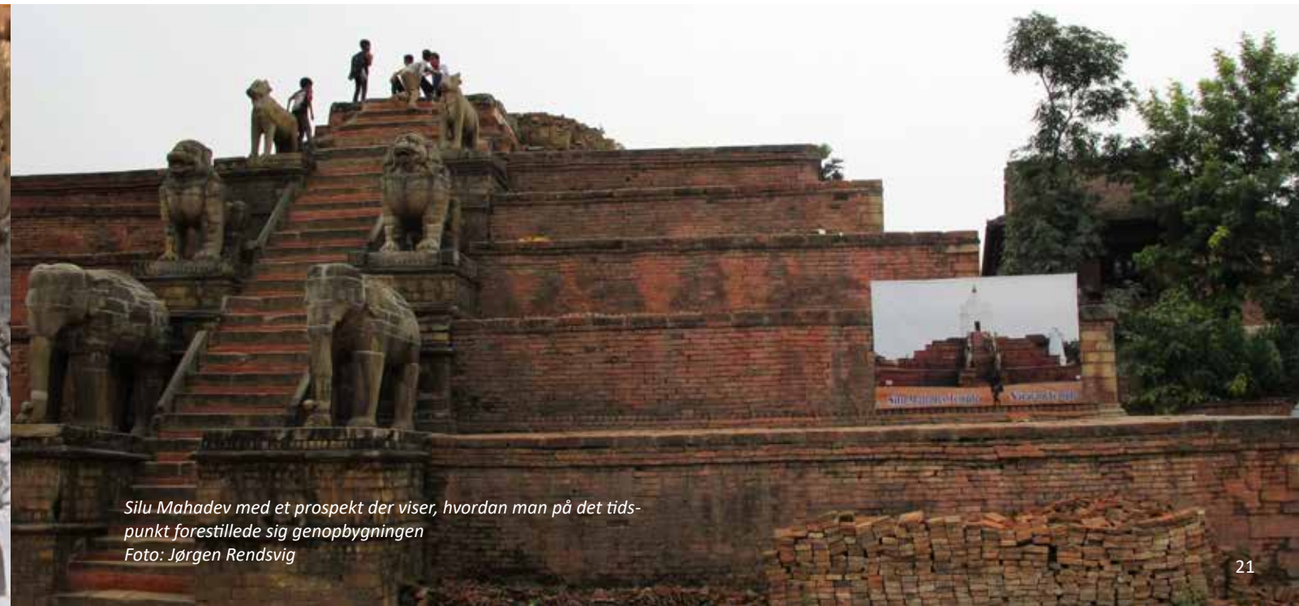

Silu Mahadev med et prospekt der viser, hvordan man på det tidspunkt forestillede sig genopbygningen
Foto: Jørgen Rendsvig

Den uskadte Chryasilin Mandap-pagode, som Niels Gutschow og Götz Hagmüller rekonstruerede
Foto: Jørgen Rendsvig

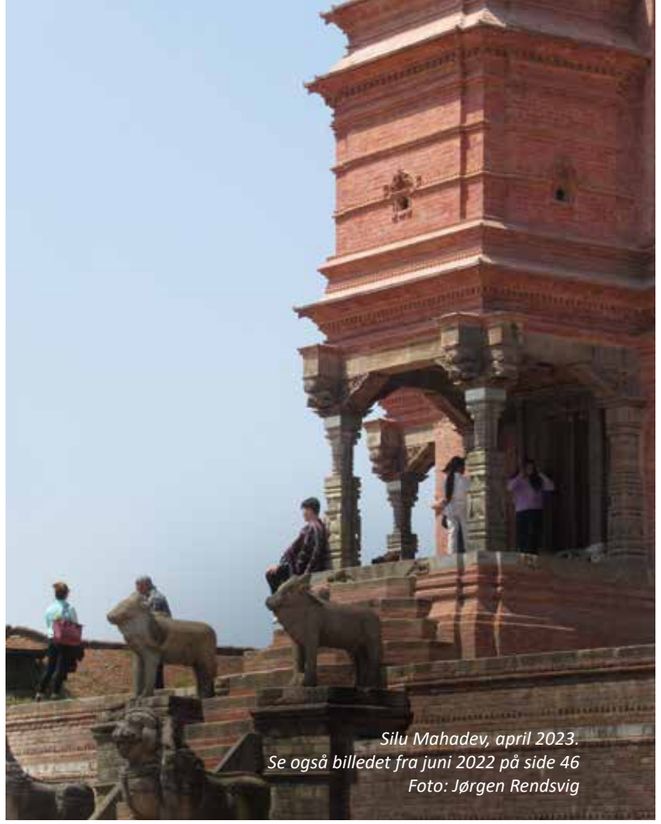

Silu Mahadev, april 2023.
Se også billedet fra juni 2022 på side 46
Foto: Jørgen Rendsvig

Svaret fra borgmesteren endte med at blive: "You keep your money, and we'll take the responsibility for reconstruction". Og det blev enden på diskussionen.

Jordskælvet tilbage i 1934 ødelagde en stor del af paladskomplekset, og genopbygningen skete, mens Rana'erne stadig var ved magten. Man videreførte derfor den transformation af byen, der allerede var begyndt, da en fløj af paladset – Lal Bhaitak – lige til venstre for Den Gyldne Port blev ombygget og indrettet til sæde for guvernøren i 1855, ligeledes under Rana'erne. Pudset og hvidkalket, som styret ønskede det. Den neoklassicistiske stil blev anset for europæisk og en moderne afløser for den på det tidspunkt forældede newar-stil.

Disse modsætninger fik styrke efter jordskælvet i 2015. Newarernes kulturelle nationalisme stod over for højkastehinduernes visioner for byen. De sidste blev manifesteret gennem Nepals regering, National Reconstruction Authority og Department of Archaeology (DoA).

Der er nogle, der taler om den fysiske kulturarv over for den immaterielle, forstået som den brug befolkningen gør af de kulturelle steder, om vaner og traditionen. Andre mener, at i tilfældet Bhaktapur handler det mere om *hvis* kulturarv, der skal bevares, hvordan og hvorfor.

I tilknytning hertil står UNESCOs traditionelle, europacentriske syn på kulturarv som noget fysisk, der skal bevares 'som det er/var'. Dette synspunkt er dog under opblødning hos UNESCO, i retning af at inddrage også de ikke-håndgribelige aspekter. Hvis ikke kulturarven bliver brugt til noget, mister begrebet kulturarv sin mening. Sat på spidsen, så er objekter og monumenter uden værdi i sig selv, men bliver værdifulde og meningsfulde alene gennem de kulturelle aktiviteter og processer, som de er en del af.

Tyskernes, herunder Niels Gutschows, engagement i Bhaktapur strækker sig tilbage til begyndelsen af 70'erne. I 1972 afsluttedes restaureringen af Pujari Math, huset med bl.a. træskærermuseet og påfuglevinduet, med succes. Mellem 1974 og 1989 blev over 200 bygninger restaureret, og i 1987 ville den tyske regering give en prægnant gave. Gutschow og hans kollega Götz Hagmüller valgte Chyasalin Mandap, en ottekantet pagode placeret på Durbar Square foran Paladset med de 55 vinduer. Pagoden var blevet totalskadet i 1934 og ikke genopført, men det gjorde Gutschow og Hagmüller på grundlag af gamle tegninger fra den britiske maler Henry Ambrose Oldfield. Pagoden slap uskadt gennem 2015-skælvet.

Tyskernes tilbud om bistand til genopbygning i Bhaktapur blev fulgt af et krav om, at der skulle vælges en entreprenør ved en udbudsforretning. Det var en af grundene til, at bystyret valgte at løse opgaven selv. Man ville basere sig på lokalt engagement gennem lokale, ikke-statslige, guthi'er, sociale fællesskaber. Faktisk blev arbejdet udført til, hvad der vurderes til 40% under entreprenørprisen, da der ikke skulle indregnes et beløb til risikodækning og til fortjeneste. Den lokale forankring skabte en fællesskabsånd, der fik mange til frivilligt at arbejde ekstra.

Situ Mahadev-stupaen

Et eksempel på de forskellige holdninger til byggestil ses i Situ Mahadev, den høje slanke hvidkalkede stupa, der også er kendt under navnet Fasi Dega, og som stod i den østlige ende af Bhaktapur Durbar Square. Dens udformning som en stupa, der også kendes fra de to, der står i front af Swayambunath, er et eksempel på Rana-stil, der står i kontrast til newarernes røde mursten og mørke fint udskårne træværksarbejder. Denne stupa-stil er almindelig i Nordindiens hindu-templer og ses også i jain-templer. Det oprindelige tempel blev bygget i midten af 1600-tallet, men er flere gange blevet ødelagt af jordskælv, senest i 1934 og 2015. Indtil 1934 var udformningen ganske som ved Swayambunath, men ved genopbygningen efter 1934-jordskælvet blev stupaen afsluttet opadtil med en utypisk halvrund kuppel. Men stadig med den pudsede og hvidkalkede overflade, der signalerede Rana'ernes modernitet og kontrast til newar-stilen.

Men hvordan skulle dette tempel så genopføres efter kollapset i 2015? Bystyret ønskede at vende tilbage til stilen før 1934 og før Rana'erne og bragte sig dermed også her i modsætning til DoA. Lederen af DoA mente, at det også var værdifuldt at fremvise eksempler på Rana-arkitektur, der jo også har en vigtig plads i Nepals historie. Resultatet blev en stupa i samme facon som dem på Swayambunath, men i røde mursten og med fire søjleportaler. Situ Mahadev er blandt de ikke så få templer, der ikke længere har været i brug til religiøse formål. Det er endnu uafklaret, om en genindvielse vil føre til et fornyet religiøst liv her, og om lokalsamfundet vil tage den nye udformning til sig.

Bystyrets strategi ved genopbygningen har en pris. Alle omkostningerne skal bæres lokalt, og det må nødvendigvis betyde, at genopbygningen kommer til at løbe over en længere årrække, så en række bygninger og templer henstår endnu med skader. For eksempel er Lal Bhaitak kraftigt skadet og endnu ikke genopbygget. Endnu længere ude i fremtiden ligger en plan for hele det kongelige palads, som Lai Bhaitak er en del af. Lokalt kaldes paladset 'Palace of the 99 choks'. Man vil gerne genetablere de 99 gårde. Det har dog meget lange udsigter, og i mellemtiden har bl.a. en skole fået lov til at bygge på området. Så tålmodighed er nødvendig.

Denne artikel står i stor taknemlighedsgæld til 'Building a 'cultural city: Heritage, identity, and the politics of reconstruction in Bhaktapur, Nepal'. Af Cameron Warner, Katherine Hacker, Manjoi Suji, Line Holm Wahlqvist og Sara Shneiderman. Artiklen bringes i Journal of Material Culture.

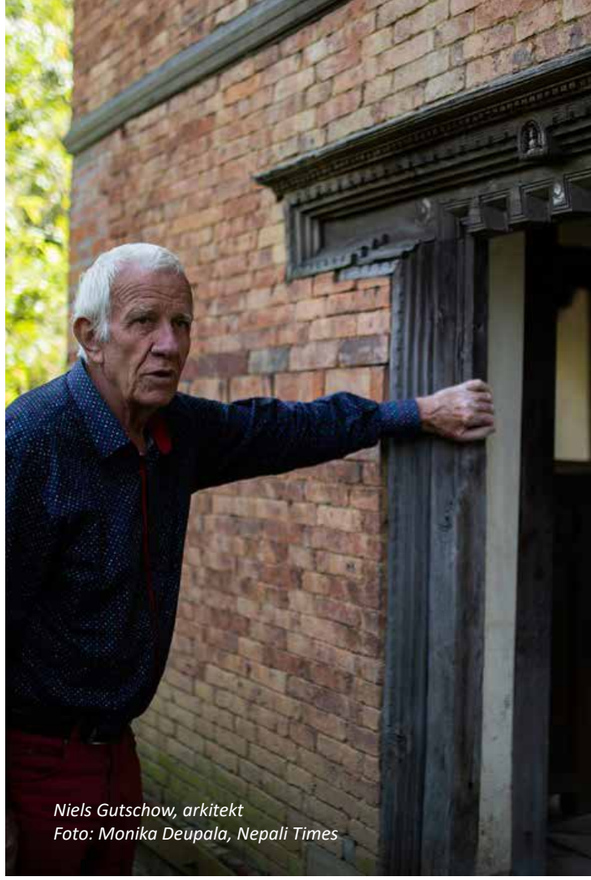

Niels Gutschow, arkitekt
Foto: Monika Deupala, Nepali Times

Telefon 47 16 12 20
www.kiplingtravel.dk

Vi klarer resten...

Travelife CERTIFIED Excellence in sustainability

Telefon 47 16 12 20
www.kiplingtravel.dk

KIPLING TRAVEL

Altid dækket af Rejsegarantifonden og Pakkerejseloven • Medlem af Danmarks Rejsebureau Forening

PRIVATE HUSE

Af Jørgen Rendsvig

Der blev ødelagt i hundredtusindvis af private huse. Mindst 500.000, men op til 800.000 bliver nævnt nogle steder som erstatningsberettigede.

To måneder efter det første skælv var Nepal vært for en donorkonference. Den 25. juni blev der givet tilsagn og støtte til genopbygningsopgaven på i alt 3 mia. USD. I første omgang blev bidrag sendt til 'Prime Minister Natural Disaster Relief Fund'. Det officielle Nepal var dårligt rustet til at administrere en opgave som denne, da man også stod midt i en uafsluttet proces med at vedtage en ny forfatning for en sekulær republik på føderalt grundlag. Det lykkedes, under det pres som jordskælvene havde givet, at sætte en ny forfatning i kraft den 20. september.

Først i december 2015 fik man etableret den myndighed - National Reconstruction Authority - der kom til at stå som ansvarlig for genopbygningsarbejdet. 1600 ingeniører blev sendt ud i landsbyerne for at identificere de støtteberettigede.

Håndteringen af de hundredtusinder private huse gav en række udfordringer. Der var megen fokus på at undgå svindel. Hvad er et hus? Det var jo ikke alle bygninger, der kunne udløse støtte. Stalde, udhuse, skure skulle ikke have. Hvem skulle have støtten? Dem, der boede i huset, husstanden? Dem, der ejede huset? Dem, der ejede jorden, som huset var bygget på?

Støtten blev udloddet i tre rater, der skulle udbetales via bankerne. Men der var fra starten ikke bankfilialer i alle de relevante landsbyer og ikke engang i alle de 753 nye kommuner, der blev oprettet i 2017. Endnu i foråret 2018 havde 109 kommuner ingen bankfilialer. Først senere på året kom denne del af den finansielle infrastruktur på plads. Afhentningen af støttebeløbene har dog mange steder været forbundet med vandringer i dagevis, da første rate blev delt ud til langt de fleste inden dashain 2015.

Desuden var de 300.000 NPR – der svarer til under 20.000 kr. – ikke tilstrækkeligt til at dække omkostningerne til et nyt hus. Mange måtte optage lån for at få råd til byggematerialer mv.

Foto: Renè Andersen

SKÆLVET OG GENOPBYGNINGEN I LANDSBYERNE

Af Rune Bennike og Dan Hirslund
Foto: Rune Bennike hvis ikke andre krediteret

”Rune var i Kathmandu den 25. april 2015. Da han 12 dage senere kom tilbage til bjergene i det nordlige Gorkha, hvor han havde påbegyndt feltarbejde måneden inden, var genopbygningen allerede i gang.

De jordskælv, der ramte Himalaya i 2015, var mere end blot seismiske begivenheder, og den efterfølgende genopbygningsproces har strakt sig lagt ud over det byggetekniske og økonomiske. I dette indlæg byder vi på en række observationer og refleksioner fra Nepals genopbygningsproces de sidste 10 år. Indlægget bygger på vores forskningsarbejde og gentagne besøg i landet gennem denne periode. Vi lægger særlig vægt på de socioøkonomiske og kulturelle forandringer, der er opstået krydsfeltet mellem et centralt styret genopbygningssystem og Nepals forskelligartede lokalsamfund. Undervejs i teksten krydser vi desuden mellem Dans erfaringer fra Bhaktapur, Sindupalchowk og Dhading og Runes fra det nordlige Gorkha, langt oppe i bjergene.

Genopbygningen i Nepal har, som mange andre steder, været en lokal proces fuld af unikke dynamikker, der afspejler landets politiske og socioøkonomiske forhold. Det er den korte konklusion på et treårigt forskningsprojekt, som Dan deltog i fra 2016-2019 med det formål at undersøge genopbygningens mange facetter. I foråret 2015 var landet stadigvæk ledet af en overgangsregering med det formål at afslutte en føderationsproces og afholde valg til provinsforsamlingerne. Sidste anerkendte lokalvalg havde været i 1997 midt i den maoistiske oprørskrig. Da den nye forfatning så blev vedtaget i september 2015, udbrød der voldsomme protester i Madhes, og Indien blokerede Kathmandus adgang til forsyninger. Det havde igen det resultat, at Nepal gik ind i en recession og manglede byggematerialer netop på et tidspunkt, hvor der var stort behov for mørtel, cement og stål. Samtidig tog det regeringen otte måneder at oprette Nepal Reconstruction Authority (NRA) – blandt andet på grund af intern ulighed partierne imellem om, hvem der skulle lede den – ligesom det juridiske grundlag for både genopbygningen og den økonomiske støtte manglede.

Landsby i det nordlige Gorkha, Maj 2015

Samme landsby november 2016

Samme landsby (lidt bredere perspektiv) oktober 2018

Et lille hus undervejs, i overensstemmelse med det reviderede byggereglement, nordlige Gorkha

Rune var i Kathmandu den 25. april 2015. Da han 12 dage senere kom tilbage til bjergene i det nordlige Gorkha, hvor han havde påbegyndt feltarbejde måneden inden, var genopbygningen allerede i gang. Med en beliggenhed fire-fem dages vandring fra nærmeste bilvej er de lokale vant til selvorganisering, og en gruppe på ca. ti mand gik fra hus til hus og reparerede. Husene var bygget af stablede sten uden mørtel uden på et skelet af træreoler og med træbjælker til at bære taget af sten eller skifferplader. Denne konstruktion er ikke videre resistent over for jordskælv, og mange huse var mere eller mindre ødelagte, da Rune ankom. Til gengæld var husene relativt hurtige at genopbygge med lokal arbejdskraft og lokale materialer. Den første, praktiske genopbygning var således godt i gang, før den internationale nødhjælp og regeringens bistand nåede området. Her var ikke, som mange andre steder, større behov for ”semi-permanent” ly – langt de fleste huse skulle nok være nogenlunde beboelige før monsunen satte ind. Til gengæld var hovedstien, og dermed adgangen til trafikerede veje, markeder, og import af basale varer, blokeret flere steder, og World Food Programme (WFP) igangsatte et større projekt med at fragte ris ind med muldyr over det godt 5.000 m høje Lakya La.

De følgende år bar præg af såvel aktivitet som usikkerhed. Regeringens støtteprogram til genopbygning af private huse skred langsomt og uregelmæssigt fremad. Et af resultaterne af den langsommelige og uigennemskuelige proces var, at folk begyndte at reparere og genopbygge deres huse med forventning om, at de ville blive kompenseret efterfølgende. Men da regeringens ingeniører endelig kom ud til landsbyerne, halvandet år efter jordskælvet, for at verificere de nyrestaurerede huse, fik folk at vide, at det kun var huse, der var bygget efter rekonstruktionsmanualen, som kunne modtage støtte. Tin Lakh (3 x 100.000) blev hurtigt programmets øgenavn, med reference til støtterammen på 300.000 NPR pr. hus - udbetalt i tre rater på henholdsvis 50.000, 150.000, og 100.000 NPR. For at få udbetalt de første 50.000 krævedes det blot, at ens bolig var blevet anerkendt delvist eller helt beskadiget. De næste to rater var dog betinget af, at der blev bygget ’jordskælvssikkert’ efter NRAs anvisninger.

Landets forskelligartede geografiske, økonomiske, kulturelle og arkitektoniske karakter skulle på en eller anden måde passes ind i et fælles, centraliseret, støttesystem, hvor et ’hus’ altovervejende blev set som en cementkonstruktion som dem, der præger bybilledet i Kathmandu og mange steder i bakkerne og i lavlandet. I det nordlige Gorkha resulterede denne tilgang til, hvad et ’hus’ var, i at mange boliger blev registreret ødelagt. Da Rune lavede en spørgeskemaundersøgelse vinteren 2018-2019, svarede 83% af husholdningerne i Gorkha-området, at deres hus var blevet registeret som ødelagt. 91% af disse var registreret som totalskadede – kriteriet for at få adgang til de 300.000 NPR – og på det tidspunkt havde 36% fået første, 5% anden og 55% tredje rate udbetalt.

Men mange steder i Nepal - og særligt i områder langt fra nærmeste vej - er det dyrt at skaffe cement, og støtten var ikke tilstrækkelig til fuldt ud at dække genopbygningen af folks hjem. For ikke at miste retten til rekonstruktionsmidlerne begyndte mange derfor at bygge små et-værelses-huse, som de kaldte ’regeringshuse’ (sarkar ko ghar) eller bevillingsboliger (anudaan ko ghar). I Dhading lavede de lokale en adskillelse mellem deres ’hjem’, der var de originale, men reparerede huse og så disse regeringsboliger, der ikke var beboelige. I det nordlige Gorkha, fik husholdninger, der ikke selv havde penge til at bygge nyt trods støtten, lavet aftaler med andre, der havde, og fik overført deres støtte, så pengene ikke skulle gå tabt. I en del tilfælde, hvor husholdningerne havde tilstrækkelig økonomi, fik de både repareret deres gamle hus og bygget et nyt.

Denne uenighed, om hvad der var et hus, og hvad der var et hjem, stak dybere end bare et spørgsmål om lovgivning. Det var også et spørgsmål om nye typer af ekspertise. Da de nepalesiske autoriteter skulle finde en ramme for genopbygningen, skete det under indflydelse af bygningsingeniører og internationale 'best practices' i byggeindustrien. Den nepalesiske ingeniøruddannelse underviser kun i 'RC' (Reinforced Concrete, jernbeton) konstruktioner, og dette blev derfor vedtaget som den nye standard for jordskælvssikre huse, selvom denne bygningsteknologi er fraværende på landet og er blevet kritiseret for at være både miljøskadelig og ressourceintensiv. Derudover mangler der ekspertise blandt arbejderne i byggebranchen til det mere krævende arbejde med armeret beton og det resulterede i, at det i flere år efter jordskælvet var svært at finde kvalificeret arbejdskraft til at assistere med det faktiske genopbygningsarbejde.

Sonam, en af Runes venner fra Gorkha området, der er uddannet arkitekt, var med til at lobbye regeringen for at ændre reglerne, så man kunne nøjes med at bruge cement på kritiske områder i konstruktionen og ellers bibeholde den lokale byggestil til resten. Uanset hvad, er effekten af genopbygningsprocessen tydelig for den, der er kommet i området gennem en årrække. Mange gamle tage er udskiftet med bølgeblik, og i én landsby er der opstået en hel ny bydel. Ældre, eller dem uden andre muligheder, bor stadig i den gamle bydel, mens mange af de yngre foretrækker den nye.

Historier som disse illustrerer hvordan genopbygningens fokus på typehuse udfordrede lokale beboelsespraksisser. Nepalesiske husholdninger er ofte multigenerationelle og indeholder et resultat af komplicerede forhandlinger om pligter og rettigheder på tværs af familiemedlemmer og sociale grupper. Men NRAs identifikation af ydelsesmodtagere så kun på formelt ejerskab af grunde. Pludselig kunne hele sektioner af en landsby med lavere social status risikere ikke at få nogen kompensation for deres jordskælvsramte boliger, fordi de ikke var officielle jordejere af deres hjem, men kun ejede deres huse. Processen skabte således i flere tilfælde konflikter mellem ejere og lejere. Den skabte også splid internt i familier, der tidligere havde boet sammen, men som havde helt forskellige jordrettigheder, som de kunne få kompensation på baggrund af.

Genopbygningsprocessen har også haft finansielle og politiske efterdønninger. I det nordlige Gorkha havde mange, der stod til at modtage støtte, aldrig haft en bankkonto, og de måtte derfor først gennem en bureaukratisk proces med oprette dette. Igen blev meget organiseret lokalt. Små grupper begav sig de tre-fire dages gang til nærmeste bankfilial for at hæve støttepenge og organisere fragt af materialer. I én landsby udnyttede en tømrer med en noget blakket politisk fortid sin centrale rolle i genopbygningen til at etablere sig som nyt landsbyoverhoved. Med blik for forventningerne til områdets stigende popularitet som trekkingdestination, opfordrede han de andre i landsbyen til at investere genopbygningsmidlerne i at bygge små hoteller. Hovedstien, der passerede en halv times gang under landsbyen, var ødelagt og ville, satsede han på, blive omlagt så fremtidens trekkingturister kunne passere gennem landsbyen. I 2022 var dette ikke sket; mange af de nye hoteller stod tomme, og kun hans eget, større hotel lod til at få regelmæssige besøgende – særligt når der var officielle arrangementer og møder i byen.

På trods af alle disse komplikationer er det billede, der står tilbage, at genopbygningsprocessen har været en delvis succes. I modsætning til mange andre kontekster – fx jordskælvet i Gujarat i 2001 eller Haiti i 2010 – har Nepals genopbygning ikke været domineret af en agenda om at skabe helt ny infrastruktur eller at undergrave lokale ejerforhold; et fænomen, der af den canadiske journalist Naomi Klein er blevet kaldt 'disaster capitalism'. Nepals genopbygningsproces var specifikt 'owner-driven', fremfor topstyret, og denne delvise autonomi i genopbygningen har godt nok skabt usikkerhed og nye modsætninger, men også en udbredt tilfredshed med processen efterfølgende. I en spørgeskemaundersøgelse fra tre områder i Dhading, Sindupalchowk og Bhaktapur kom det frem, at friheden til selv at initiere genopbygning og vælge design var en afgørende faktor – på samme niveau som etnisk tilhørsforhold og køn – i folks oplevelse af, hvor retfærdig genopbygnings- og kompensationsprocessen var. Det viser måske noget om Nepals politiske kultur, der udover elitisme, kammerateri og bureaukratisering også indeholder et signifikant decentralt og demokratisk element.

Rune Bennike er adjunkt ved Syddansk Universitet med fokus på landdistrikters forandring i Himalaya og energiomstilling i Europa. Hans forskning belyser socio-økonomiske og politiske dynamikker omkring turisme, katastrofer, industriel transformation og energiomlægning med særligt fokus på arbejde, husstandsøkonomi og lokalsamfund.

Dan Hirslund har været lektor ved Institut for Regionale og Tværkulturelle Studier på Københavns Universitet. Han har forsket i Nepal over en lang årrække og er i dag redaktør for Nepal på Danmarks Nationalleksikon samt engageret i et projekt om social værdi.

Der brydes sten til de nye huse, det nordlige Gorkha

Et byggesjak i gang, nordlige Gorkha, Maj 2015

Et hus og et hotel under vejs, Bihi, nordlige Gorkha

Jordskred på hovedstien, Maj 2015, nordlige Gorkha
Foto: Nyima Samdup

Et jordskælvssikkert hus, der venter på finansiering, Kartike, Sindupalchowk
Foto: Dan Hirslund

MIT NEPALESISKE BRYLLUP

Af Hannah Shrestha

En sammensmeltning af dansk kultur og newari-traditioner - set med danske øjne

Efter flere måneders planlægning, både fra vores lille lejlighed i Valby og familiens hus i Pokhara, begyndte festlighederne den 5. februar 2025.

Den sidste aften inden brylluppet var dedikeret mehndi-ceremonien, en aften kun for tætte familiemedlemmer, hovedsageligt kvinder. Ifølge traditionen bar vi grønne kjoler, huset var smukt pyntet, og gæsterne begyndte at ankomme. Det var første gang, min danske familie skulle møde den udvidede newari-familie – Thulo Mummy's (min mands mostre) og Ninis (min mands fastre).

●

Mehndi er en form for midlertidig huddekoration ved hjælp af en pasta lavet med henna. I Vesten er mehndi almindeligvis kendt som henna-tatovering, selvom det ikke er en permanent tatovering.

Velkomstceremonien startede med, at den danske familie blev placeret tæt på podiet, hvor jeg, bruden, skulle sidde resten af aftenen for at få lavet min mehndi. Danskerne fik farverige halstørklæder fra alle familiemedlemmer og bukkede hovedet i respekt for de ældre, hvorefter de blev velsignet. Kort efter blev jeg kaldt op på podiet, og nu begyndte det for alvor.

Naboerne pressede sig ind gennem den lille åbning til baggården, mens artisten begyndte at tegne mehndi på mine hænder. I de første mange minutter var der stilhed – folk betragtede processen med store øjne. Mennesker fra landsbyen, hvis ansigter jeg aldrig før havde set, stod og kiggede nysgerrigt. Men efter, hvad der føltes som en evighed, satte min svoger lidt musik på. Hvis der er én ting, der er sikkert i Nepal, så er det, at når musikken spiller, skal der danses.

Dansen begyndte langsomt, men pludselig stod hele vores samlede familie og gav den gas på den lille gårdsplads. Sprogbarrieren forsvandt, da vi dansede, og sangen, der blev aftenens uofficielle hymne, spillede: "Ma Ta Dhale Dhale".

Jeg blev revet væk fra podiet – nu skulle jeg også danse. Pludselig stod vi 30-40 mennesker på den lille gårdsplads, dansede til musik, vi ikke forstod og lærte de meget specifikke trin hen ad vejen.

Aftenen sluttede, da min mehndi var færdig. Vi oplevede forskellige danseopvisninger fra familiemedlemmer, og den danske familie kom lidt tættere på min nepalesiske familie.

Bryllupsdagen – en rejse imellem traditioner

To dage senere, fredag den 7. februar, begyndte brylluppet. Klokken 03:00 om morgenen skulle jeg gøres klar. Makeup blev lagt, håret sat, og jeg fik den traditionelle nepalesiske brudekjole på – en blodrød sari med guldaccenter. Som forventet tog forberedelserne længere tid end planlagt, og vi ankom til templet kort efter min kommende mand.

Foran os i en smukt udsmykket bil sad han, fulgt af en hær af mandlige familiemedlemmer, der gik bag bilen. Nerverne meldte sig, og virkeligheden, at jeg faktisk ikke vidste, hvad der nu skulle ske, ramte mig.

Min mand havde kort forinden gennemført et ritual med sin mor – et ritual, der symbolsk bryder båndet mellem mor og søn, som blev skabt ved den første amning. Templet, hvor vi skulle giftes, lå tæt på hans barndomshjem. Som dansker havde jeg hverken et hus eller en familie i Nepal, så nogle traditioner blev tilpasset. Huset bag templet blev for en dag mit hjem – et sted, hvor min selvvalgte 'bedstemor' bor. Hun har altid haft en plads til mig, introduceret mig til de nepalesiske traditioner og guidet mig i den hinduistiske kultur.

Jeg steg ud af bilen og gik ind i huset. Følelserne sad uden på tøjet. Min søster og svoger fandt mig og kunne se, at nerverne var intense. Tankerne om, at jeg ikke vidste, hvad der ventede, og at min begrænsede forståelse af nepalesisk ikke hjalp i nye situationer, ramte hårdt.

Pladsen foran templet var fyldt med onkler, tanter, bekendte, min egen familie og nysgerrige blikke. Jeg blev ført op til templet, tog skoene af og satte mig blandt kvinderne fra min mands fars side af familien. Mine øjne gled hen mod min familie, som kort forinden havde givet min kommende mands familiemedlemmer tika i panden, penge i en konvolut samt velsignelser.

I Nepal er et bryllup ikke kun en forening mellem mand og kvinde, men mellem to familier.

●

Tika er traditionelt rødt pulver, ofte lavet af cinnober eller rød okker, blandet med ris eller yoghurt og påført panden som et symbol på velsignelser, held og beskyttelse. Det bruges almindeligt under festivaler og særlige lejligheder til at velsigne individer, især af ældre til yngre familiemedlemmer. Den røde farve menes at repræsentere det blod, der binder familier sammen og symboliserer renhed, styrke og hengivenhed.

Tårerne trillede, da jeg for første gang så min familie efter den hektiske morgen. Jeg bukkede hovedet for de ældre kvinder i familien, fik guld i håret, halskæder på og armbånd om håndleddene. Min pande blev fyldt med rød tika, og jeg modtog velsignelser fra de tilstedeværende kvindelige familiemedlemmer.

Endelig kom min kommende mand. Det, der havde føltes som en endeløs seance alene, var ovre. Nerverne faldt til ro, og tårer af lettelse trillede ned ad kinderne. Vi udvekslede traditionelle blomsterkranse, og han gav mig mere tika i panden. Derefter bukkede jeg hovedet for ham i respekt, og vi byttede ringe. Templets pandit velsignede os, og vi gik tre gange rundt om templet i urets retning. Vi ringede med klokkerne og afsluttede inde i templet, hvor vi bukkede vores hoveder for guderne, lagde penge og bad om et langt og lykkeligt ægteskab.

●

Pandit er en hæderstitel til en, der har studeret religion, filosofi og jura og som oftest er af brahmankaste. Ordet pandit kommer af sanskrit paṇḍita, 'lærd mand, lærer', 'en præst'

Vi var nu officielt mand og kone.

Velkomstceremonien i mit nye hjem

Farvelceremonien begyndte. Min bror løftede mig op på ryggen, og vi gik tre gange rundt om bilen, der skulle køre mig til mit nye hjem, mens min søster bar gaver i sølv – et afskedsritual. Mine fødder måtte ikke røre jorden; det bringer ulykke.

Foran min mands barndomshjem var lyden af musik og syngende kvinder øredøvende. Kvinderne velsignede os, kastede blomster og puttede mere tika i panden på os. Før jeg måtte træde ind i huset, blev døren blokeret af hans søstre – traditionen tro skulle jeg betale mig vej ind. Som et symbol på min nye rolle i familien fik jeg en nøgle til huset – den eneste kvinde, udover hans mor, der havde en.

Aftenen sluttede med en stor reception. Over 600 gæster kom for at velsigne os. Vi hilste på hver og en, bukkede hovedet og modtog deres gaver.

Midt i det hele spillede sangen igen: "Ma Ta Dhale Dhale." Alle dansede – min danske familie, min nye familie og landsbyens folk.

Et fantastisk, overvældende og kulturelt nepalesisk bryllup var nu overstået. To kulturer blev smukt forenet på den mest perfekte måde – en dag, vi alle sent vil glemme.

Første gang Hannah besøgte Nepal var i november 2022, hvor hun blev mødt med varme smil og gæstfrihed allerede i lufthavnen. Det blev en farverig måned fyldt med traditioner, familie, kærlighed og nye oplevelser midt i landets største festligheder.

DENGUE I NEPAL

- ER DER GRUND TIL BEKYMRING?

Af Karin Schiøler

Svaret er ja, men mest af alt for lokalbefolkningen og for folk, der opholder sig over længere tid i Nepal. Med til svaret hører også, at smitterisikoen for dengue er større i visse områder af Nepal og på særlige tider af året.

Forekomsten
Dengue har været et stigende problem i Nepal siden 2004, hvor de første tilfælde blev konstateret i Terai-regionen. I dag forekommer dengue især i de varmere, lavtliggende områder af Nepal, men sygdommen har efterhånden også spredt sig op i højlandet og er nu blevet rapporteret fra samtlige af landets 77 distrikter. Generelt meldes der om flere tilfælde af dengue i Kathmandu og lignende tætbefolkede byområder.

Dengue forekommer året rundt i Nepal, men risikoen for udbrud er størst i løbet af monsunen (juni-september) og i månederne umiddelbart herefter (oktober-december). Inden for de seneste fem år har Nepal været ramt af ikke mindre end fire voldsomme dengue-epidemier, heraf tre på rad i 2022, 2023 og 2024. Disse tre epidemier er de hidtil værste i landets historie med et samlet antal rapporterede tilfælde på over 100.000, herunder 121 dødsfald.

På verdensplan har antallet af dengue-tilfælde været støt stigende siden anden verdenskrig. Dengue anses i dag for den mest udbredte myggeoverførte sygdom idet ca. fire milliarder mennesker - altså knap halvdelen af verdens befolkning - lever i områder med vedvarende smitterisiko. Disse områder overlapper især med de tropiske og subtropiske klimazoner, men i stigende grad meldes der nu også om tilfælde i de tempererede dele af verden, herunder Europa. Geografisk er dengue derfor langt mere udbredt end malaria, der dog stadig er den mest dødelige myggeoverførte sygdom.

I visse, såkaldte dengue-år spredes sygdommen nærmest eksplosivt på tværs af regioner og verdensdele. Året 2023 var således det værste dengue-år indtil da med 6,5 millioner globale tilfælde og 6.892 dødsfald. Denne kedelige rekord blev dog hurtigt overhalet i 2024 med over 14 millioner rapporterede tilfælde og mere end 10.000 dødsfald. De seneste epidemier i Nepal er altså ikke enestående, men en del af et større globalt fænomen, der især fremskyndes af verdensomspændende rejseaktivitet.

Den reelle sygdomsbyrde i Nepal, såvel som i andre lande med vedvarende forekomst af dengue, er svær at anslå, da langt de fleste dengue-tilfælde ikke registreres. Det kan der være mange grunde til bl.a. den, at symptomerne ofte ikke er værre end, at man bliver hjemme fremfor at søge lægehjælp. Det gælder ikke mindst, hvis der er langt til nærmeste klinik eller hospital, eller hvis sundhedsvæsenet generelt er dårligt udbygget. Desuden forveksles dengue ofte med andre og lignende febersygdomme som for eksempel influenza eller malaria. Endelig mangler Nepal, som så mange andre lande, tilstrækkelig laboratoriekapacitet til at diagnosticere dengue samt et effektivt system til at overvåge og indrapportere sygdomstilfælde.

[Dengi (UK); Dengay (USA); Dengæ (DK)]
Dengue skyldes virus, som spredes mellem mennesker via stik fra myggearterne Aedes aegypti og Aedes albopictus. Langt de fleste dengue-infektioner går uagtet hen, da de kun fører til milde eller slet ingen symptomer. Men udvikler man symptomer, kan sygdomsbilledet tegne sig fra en mild influenzalignende tilstand med kortvarig feber og ubehag i kroppen til en mere regulær febertilstand af flere dages varighed med en række uspecifikke symptomer. Typiske symptomer er hovedpine, kvalme, opkast, muskel- og ledsmerter, samt udslæt på dele af kroppen. Selvom dengue kan være en rigtig ubehagelig oplevelse, er den i bund og grund ufarlig, og de fleste kommer sig i løbet af en uge eller to.

I få tilfælde kan dengue-infektion føre til en livstruende tilstand - også kaldet svær dengue (tidligere, dengue hæmoragisk feber). Svær dengue kendetegnes især ved udsivning af plasma fra blodårerne, kraftigt nedsat blodtryk, blødninger og organsvigt og i værste fald chok. Heldigvis er det kun relativt få (færre end 5%) tilfælde, der fører til svær dengue, og med rettidig behandling er det meget få af disse, der dør (1-2%). Risikoen for at udvikle svær dengue er større, hvis det er anden gang, man udsættes for en af de fire dengue virusser, også kaldet serotyper. Denne risiko anses dog for relativ lille. Dødsfald som følge af svær dengue rapporteres hyppigere blandt små børn og ældre eller blandt personer, der lider af anden sygdom som f.eks. diabetes eller en hjertekarsygdom.

Læs eventuelt mere om dengue via WHOs hjemmeside:
https://bit.ly/4k9902a

Foto: Knud West Hansen

Myggenes livsvilkår
Dengue som globalt sundhedsproblem skyldes ikke mindst, at vektorerne, dvs. de myg som kan overføre dengue-virus fra person til person, efterhånden har invaderet stort set alle verdensdele. I dag, findes myggearten Aedes aegypti i de fleste tropiske og subtropiske områder af verden, mens Aedes albopictus nyder stadig større udbredelse i de tropiske såvel som tempererede områder.

Begge myggearter suger helst - eller gerne - blod fra mennesker, lægger deres æg i menneskeskabte vandbeholdere og trives i det hele taget i omkring boliger og andre bebyggelser. Tætbefolkede bymiljøer med upålidelige vandforsyninger og utilstrækkelig renovation kædes derfor ofte sammen med Aedes-myg. Her findes nemlig lettilgængelige blodmåltider i menneskemassen samt velegnede ynglesteder i form af nødtvungen vandopbevaring til husholdningsbehov. Manglende affaldshåndtering af især plast og andre svært nedbrydelige affaldstyper efterlader desuden en række frit tilgængelige ynglesteder i bymiljøet, når regnvand opfanges i affaldets hulninger.

Forskellige myggearter lever og fungerer optimalt indenfor et bestemt temperaturinterval, idet temperaturen bl.a. regulerer, hvornår og hvor hurtigt myggen udvikles fra æg over larve- og puppestadiet, hvor levedygtig den er, og hvor hyppigt hunmyggen indtager et blodmåltid for at kunne udvikle en ny omgang æg. Selv ganske små ændringer i temperaturen kan skrue op eller ned for myggens udvikling og levetid og dermed også dens aktivitet og eventuelle evne til at overføre sygdomsfremkaldende mikroorganismer eller virus som f.eks. dengue-virus. Aedes-myg kan overleve i temperaturer fra ca. 13°C til 36°C, men udvikles optimalt i intervallet mellem 25°C og 30°C.

Det anslås at gennemsnitstemperaturen i Nepal er steget mellem 1,0°C og 1,3°C gennem det seneste århundrede, og at stigningen har været størst i de højereliggende regioner[1]. Det har betydet, at Aedes-myg nu trives i områder af Nepal, hvor det førhen var for koldt i forhold til deres optimale temperaturinterval. Det gælder ikke mindst i højlandet omkring Kathmandu, hvor Aedes aegypti blev observeret for første gang i 2009. Klimamodeller forudsiger, at den gennemsnitlige dagtemperatur i Nepal vil kunne stige med yderlige 1,4°C til 2,3°C inden udgangen af 2050-erne[1]. Medmindre der sættes ind med effektive kontrolprogrammer, må det derfor forventes, at dengue vil udgøre et stadigt stigende problem i store dele af Nepal.

Forebyggelse
Som rejsende til Nepal har man i dag en række muligheder for at beskytte sig mod dengue. Først og fremmest kan man overveje at rejse før monsunsæsonen, hvor dengueaktiviteten generelt er lavere. Dertil er personlig beskyttelse mod myg et absolut 'must', da dengue ikke er den eneste myggeoverførte plage i Nepal. Her er det dog vigtigt at være opmærksom på, at Aedes er dagaktive myg, der især bider i de tidlige morgen- og sene eftermiddags-

Koen generer ikke myggene

timer, og gerne omkring fødder og ankler. Myggebalsam, sokker og lange bukser kan afværge en del angreb, men er desværre ikke altid nok, hvis man støder på en særlig sulten myggesværm.

Vaccine
Det Europæiske Lægemiddelagentur godkendte i 2023 en ny dengue-vaccine, Qdenga, der gives som to vaccinedoser med mindst tre måneders mellemrum. Vaccinen yder imidlertid kun begrænset beskyttelse (mod to af de fire dengue-typer), mens dens fulde varighed og sikkerhed stadig er uvis, især for personer, der ikke tidligere har været smittet med dengue. Ifølge Statens Serum Institut (SSI) bør brugen af Qdenga på nuværende tidspunkt kun overvejes ved rejser og ophold af længere varighed (typisk mere end fire uger), i områder hvor forekomsten af dengue er høj, og dertil kun til personer, som tidligere har været smittet med dengue. Da disse anbefalinger kan ændres over tid, bør man altid tjekke SSIs hjemmeside for eventuelle opdateringer eller konsultere Rigshospitalets vaccinationsservice før man fra- eller tilvælger vaccination mod dengue.

Andre myggeoverførte sygdomme
Som nævnt er dengue ikke den eneste myggeoverførte sygdom, som forekommer i Nepal. Sygdomme som malaria, japansk hjernehindebetændelse, og lymphatic filariasis (også kendt som elefantiasis) udgør fortsat en mulig sundhedsrisiko i Nepal, selvom alle tre sygdomme har været mål for en række kontrolaktiviteter gennem de senere år. Nye, såvel som gammelkendte sygdomme, lurer desuden i kulissen og kan hurtigt etablere sig, for så vidt deres myggevektor allerede findes i landet. Før mulig afrejse bør man derfor altid tjekke for eventuelle meldinger om øget sygdomsaktivitet i og omkring Nepal og sikre sig, at man har taget de nødvendige foranstaltninger for at undgå smitte.

Karin Schiøler er lektor ved Afdelingen for Global Sundhed på Københavns Universitet. Hun har især forsket i myggeoverførte virussygdomme som dengue, i Afrika syd for Sahara og i Caribien.

1) Climate Risk Country Profile: Nepal (2021): The World Bank Group and the Asian Development Bank.

Behandling af dengue er såkaldt understøttende, da der ikke findes nogen specifik medicin eller behandlingstilgang. Det er først og fremmest vigtigt at indtage væske for at undgå dehydrering pga. feberen. Febernedsættende midler som paracetamol (sælges bl.a. under handelsnavnene Pamol®, Panodil® og Pinex®) kan benyttes, mens det er vigtigt at undgå præparater med antikoagulante egenskaber såsom non-steroide antiinflammatoriske midler (NSAID) herunder aspirin og ibuprofen (sælges bl.a. under handelsnavnene Ibumetin® og Ipren®).

Oplever man advarselstegn for svær dengue, er det vigtigt at søge lægehjælp så hurtigt som muligt, så man kan blive indlagt til observation. Advarselstegn indtræder typisk, når feberen falder efter fire til syv dage, og kan være en eller flere af følgende symptomer: opkast, svære mavesmerter, blødninger fra hud og slimhinder (især næse og mund), blod i opkast eller afføring, rastløshed, træghed eller sløvhed såvel som stor tørst. Hvis tilstanden udvikler sig til svær dengue, gives intravenøs væske, mens blodprodukter og anden intensivbehandling eventuelt kan komme på tale.

Patienter med dengue såvel som svær dengue kommer sig typisk helt uden mén, man kan dog opleve forbigående træthed umiddelbart efter, at alle andre symptomer har fortaget sig.

Læs eventuelt mere om denguebehandling på Sundhed.dk: https://bit.ly/3YzHHG5

Vaskeplads i Bungamati
Foto: Knud West Hansen

FRILUFTSLAND
Tættere på naturen
TÆTTERE PÅ EVENTYRET
Beklædning og udstyr skabt til at holde.
Designet til friluftsliv.
Besøg os i København, Field's, Lyngby, Roskilde, Næstved, Odense,
Herning, Kolding, Aarhus, Randers og Aalborg eller på friluftsland.dk

HVEM VAR METTE ROLFF?

Af Jørgen Rendsvig

Mette Rolff var formand for Dansk-Nepalesisk Selskab i næsten 10 år, men hvordan var hendes forbindelse til Nepal?

Mette Rolff (1930-1998) var en dansk eventyrer, storvildtjæger, turismeudvikler og rejseleder. Hun var ikke kedelig. Hun var fandenivoldsk og gjorde et stort indtryk på mennesker, hun mødte.

Hun kom til Nepal første gang som godt 30-årig, lige i starten af 1960'erne. Hun skulle på tigerjagt! I Kathmandu indlogerede hun sig på det ene af byens to hoteller, Hotel Royal. Her blev hun ven med hotellets chef, den navnkundige ukrainske Boris Lissanevich, og hans kone Inger (født Pheiffer), der også var dansk.

Boris kunne der skrives bøger om, og det er også sket: 'Tiger for Breakfast' af Michel Peissel. Med hensyn til Inger kan jeg henvise til et interview i Nepal Vision 2012, nr. 1 (https://nepal.dk/wp-content/uploads/2012_1.pdf) og vores nekrolog i 2013, nr. 2 (https://nepal.dk/wp-content/uploads/2013_21.pdf).

Tilbage til Mette Rolff. I efteråret 1963 kørte hun sammen med en ven i en Land Rover fra Istanbul gennem Tyrkiet, Iran, Afghanistan, Pakistan til Indien, hvorfra de fløj til Nepal, og her mødtes hun igen med nepalesiske venner, bl.a. selvfølgelig Inger og Boris. Turen er beskrevet i hendes bog "Mod fjerne horisonter". Hun traf på en efterfølgende tur John Coapman (1927-2013), det også var storvildtjæger. Men han havde fornemmet, at tiderne i første halvdel af 1960'erne var ved at skifte, og at trofæjagtens tid var ved at være slut. Den nye trend var at opleve naturen tæt på. Et tegn på dette så man under dronning Elizabeth og prins Philips besøg i Nepal i 1961. Her havde kong Mahendra etableret en klassisk storvildtjagt i Terai. Prins Philip – der var kendt for sit engagement i dyrebeskyttelsessagen – mødte op på jagtdagen med en forbinding på højre hånds pegefinger, så han 'desværre' ikke kunne deltage i jagten. Dronning Elizabeth fotograferede, og Mahendra måtte jage uden gæsterne.

Mette og John Coapman blev gift, og John etablerede i 1964-65 et resort, Tiger Tops, hvor Mette stod for indretningen og promoveringen. Stedet var, som noget helt nyt for et resort, placeret helt inde i junglen i Chitwan, ved bredden af Rapti-floden. John havde formentlig via forbindelser til kongefamilien fået de nødvendige tilladelser.

Tiger Tops var det første eksempel på 'safari-turisme', hvor naturen og dyrene skulle opleves og fotograferes - ikke bringes med hjem som trofæer.

Husene i Tiger Tops var bygget på stolper. John stod for turene i junglen. Gæsterne ankom til Tiger Tops med fly, der landede på en landingsbane, der var blevet anlagt i forbindelse med Dronning Elizabeths besøg, og derfra transporteredes de videre på elefantryg og/eller i Land Rover. Tigerne er ikke så aktive om dagen, men der var lavet et 'set up', så man kunne se dem om natten. Det fik en amerikansk dyrebeskyttelsesforening senere sat en stopper for.

De havde stor succes med Tiger Tops, men John Coapman var ikke nem – dominerende, fordrukken og tilmed en voldelig mytoman. Det endte med, at Mette Rolff i 1970 forlod John Coapman ved simpelthen at flygte fra Tiger Tops, alene med en håndtaske, endog uden sit pas, for det havde John sikret sig! I Kathmandu fik hun et nødpas, så hun kunne komme til Europa. Først boede hun i Paris, hvor hun indlogerede sig sammen med sin søn under falsk navn for at være i sikkerhed for John.

Trods sine visioner var John Coapman en dårlig leder, uden styr på økonomi og personale. Efter nogle forretningsmæssigt vanskelige år forlod også han Tiger Tops i 1972 og forsatte sine aktiviteter i Kenya, inden han slog sig ned i Indien og til sidst i Florida.

Tilbage i Danmark blev Mette efter nogen tid rejseleder hos Jørgensens Rejsebureau med egne personlige rejser – 'Rejs med Mette Rolff' – til destinationer i både østen og Sydamerika og mange andre steder. Mette Rolff var en flittig fotograf på sine mange rejser.

Men som så mange andre havde hun Nepal i blodet. Det var oplagt, at hun blev medlem af Dansk-Nepalesisk Selskab. I 1977 kom Mette Rolff i bestyrelsen, og i 1979 blev hun formand for selskabet. Posten beholdt hun til 1988, hvor hun mente, at hendes mange udlandsrejser gjorde, at hun ikke længere kunne varetage formandsposten tilfredsstillende.

Under sin tid i Nepal overværede og fotograferede Mette Rolff ibrugtagningen af et nyt fly. Inden flyet kunne lette, skulle der afholdes en puja, et indvielsesritual. Billederne viser, hvordan pujaen forløb.

Mette og Claus

Gyanendra 9. marts
Foto: Himalayan Times

VENDER KONGEN TILBAGE?

Af Neil Webster

Den 28. marts 2025 bød på voldsomme demonstrationer i Kathmandu. En voldelig gruppe tilhængere af eks-kong Gyanendra stødte sammen med en større og fredelig demonstration fra Socialist Front. Er Nepal klar til en forfatningsændring, der genindfører monarkiet?

Er eks-kong Gyanendra Shah på vej tilbage til magten? Nogle mener det, og de mener også, at det vil kunne være godt for Nepal. Kong Gyanendra blev fjernet fra magten i 2008, da Nationalforsamlingen afskaffede monarkiet. I 2015 blev landet en føderal demokratisk republik, og siden har Gyanendra boet med sin familie i de nordlige forstæder til Kathmandu.

For nylig har Gyanendra foretaget en to-måneders turné til religiøse steder i Nepal, men han brugte også turen til at hilse på mange nepalesere i de forskellige lokaliteter. Var det en helt uskyldig tur, eller var turen også en test på den støtte, han har i befolkningen? Man kunne ønske sig det første, men Gyanendra er kendt for at lege med ilden, når han forfølger sine egne interesser. Og flere nepalesere deler hans vision om, hvad der er bedst for Nepal.

Gyanendra vendte søndag den 9. marts tilbage til Kathmandu fra et besøg i Pokhara, og i lufthavnen blev han mødt af tusindvis af tilhængere. Især unge nepalesere var mødt op i stort tal - tilsyneladende for at støtte den tidligere konge. Der findes også en ældre generation af tilhængere af monarkiet, som aldrig har accepteret, at Nepal blev en republik. Men er det også det, der gør sig gældende for de yngre generationer, som var på gaden den dag - hvilken forandring ønsker de reelt i Nepal?

Spørgsmålet er, om de politiske og erhvervsmæssige grupperinger i samfundet, der støtter monarkiet, har ret i at tro, at utilfredsheden med de tre nuværende ledere i de største politiske partier - K.P. Sharma Oli, Communist Party of Nepal (United Marxist Leninist), Sher Bahadur Deuba, Nepali Congress og Pushpa Kamal Dahal, Communist Party of Nepal (Maoist Centre) - er stærk nok til at bringe Gyanendra tilbage til en position som landets forfatningsmæssige overhoved.

De nuværende lederes jævnlige rotation ind og ud ad premierministerposten ved hjælp af bedrageri og korruption har skabt stor desillusion blandt mange nepalesere – ikke mindst blandt de yngre generationer, men hvad handler deres desillusion om? Det kan godt være, at de unge ikke kan huske, hvordan forholdene var i Nepal i 1990'erne og i de første år af dette århundrede. Det var ikke rare tider, og monarkiet var i 1990'erne en af de grundliggende årsager til landets bevægelse ud i væbnet konflikt, hvor tusinder døde. Gyanendras rolle i paladsmassakren i 2001 er aldrig blevet opklaret. Og Gyanendras forsøg på militærkup i 2005 med det formål at genindføre et enevældigt monarki, bør stadig tjene som en advarsel for dem, der arbejder for hans rehabilitering i nepalesisk politik.

Uroen fortsatte den 28. marts, hvor der igen var flere demonstrationer for og imod monarkiet. Der var brandstiftelse og vold i gaderne, og politiet endte med at skyde med tåregas og skarpe skud. To personer mistede livet, og mange blev arresteret. Det nepalesiske nytår midt i april bød på endnu en demonstration til støtte for genoprettelsen af monarkiet, denne gang dog mere fredelig. Og siden har der været flere demonstrationer, men ikke så voldelige som den, der fandt sted den 28. marts.

Måske er det ikke så meget kongen, som mange af demonstranterne ønsker tilbage, men snarere den nuværende politiske ledelse, man ønsker væk i en dyb desillusion over korruptionen i toppen af nepalesisk politik. David Seddon, en respekteret skribent om politisk og social udvikling i Nepal, skriver i Nepali Times den 15. april 2025, at Nepal står over for meget alvorlige problemer med hensyn til korruption. Han skriver: "Det er velkendt i Nepal, at korruption på højt plan er et af de vigtigste træk ved Nepals politiske økonomi. I februar, da jeg besøgte Kathmandu for første gang i fem år, var der en leder i Kathmandu Post med overskriften 'Rotting from the Head', som antydede, at 'frustrationen over korruption, dårlig ledelse og dårlig regeringsførelse er ved at nå kogepunktet'."

Load shedding og korruption

Korruption er mange ting, og samfundet påvirkes på forskellig måde heraf. Har man boet i Kathmandu før 2016, vil man have en tydelig erindring om de strømafbrydelser, der plagede byen i mange år. Pludselig forsvandt elektriciteten, og i 5-6 timer var man afhængig af batterier og generatorer for at holde køleskabet koldt og få lidt lys tændt. Hvis man var indbygger i byen, havde man en tidsplan for, hvornår strømmen ville gå i ens bydel. De fleste lokale havde ikke batterier og generatorer, kun stearinlys. Rygterne florerede om, hvorfor el-situationen var så dårlig. Rygterne fortalte, at centralt placerede personer havde monopol på import af generatorer og batterier. Det var kendt, at flere virksomheder ikke betalte for deres elektricitet, og det blev sagt, at nogle firmaer fik særbehandling, så de havde konstant elforsyning, mens andre sad i mørke.

På en måde var det ligegyldigt, hvad sandheden egentlig var. Folk var overbeviste om, at det var på grund af korruption og magtmisbrug, at elforsyningen svigtede.

I september 2016 kom der så en ny leder for Nepal Electricity Authority (NEA), Kulman Ghising. Inden der var gået to måneder, kunne Ghising meddele, at det var slut med strømafbrydelser i Kathmandu. Halvandet år senere erklærede Ghising, at nu var det også slut med strømafbrydelser i resten af Nepal. Stillingen som administrerende direktør for NEA er en meget vigtig position, som også kræver tillid fra den politiske ledelse. Ghising viste, at NEA kun kunne være et effektivt energiselskab, hvis det forbliver politisk uafhængigt med en stærk og handlekraftig ledelse. Selvfølgelige havde Ghising også politiske allierede, og han var en del af det politiske spil i Nepal, men borgerne fik strøm, og det bekræftede deres mistanke om korruption som årsagen til 'load shedding'.

I 2021 blev Ghising erstattet med Hitendra Dev Shakya, men et par måneder senere kom han efter pres fra offentligheden tilbage. Ghising var en succes og derfor populær. Hitendra Dev Shakya er svoger til K.P. Oli, og Oli er den nuværende premierminister i Nepal. Så nu er Ghising igen blevet fjernet fra NEA, denne gang anklaget for forskellige forseelser, og Shakya er blevet genudnævnt til posten.

Det er den slags historier, Nepal har oplevet alt for mange gange. Og det er derfor, vi oplever den stigende spænding mellem en lille politisk elite, som har enorm magt - både forfatningsmæssigt og personligt - og en befolkning, som i stigende grad kræver bedre service, mere velfærd, flere økonomiske muligheder og ansvarlig regeringsførelse.

Udfordringerne i Nepal er mange, men det er mulighederne også. Måske er økonomien den største udfordring. Mange nepalesere arbejder i udlandet. De sender mange penge hjem til deres familier. Pengene bliver brugt på børnenes uddannelse, på at forbedre familiens hus, betale af på gæld, dække familiens sundhedsomkostninger, støtte små handelsaktiviteter og lignende. Når man rejser rundt i landet, kan man godt mærke den udvikling, som disse midler giver. Men regeringen burde støtte den lokale økonomiske udviklingsproces meget mere, end den gør i dag. Det kunne få effekten af pengeoverførelserne fra udlandet til at blive endnu større. Verdensbanken estimerer, at 25,4% af Nepals BNP i 2023 kom fra personlige overførelser. Det giver Nepal mange muligheder, men også stor sårbarhed. Borgerne forventer mere i dag, de accepterer ikke politiske ledere, som kun tænker på sig selv. Når migrantarbejderne i årevis lever under dårlige forhold i fremmede lande, langt væk fra familien, så forventer de naturligt nok, at toppolitikerne anerkender og støtter op om deres bidrag til Nepals udvikling.

Og så tilbage til Gyanendra. Flere iagttagere mener, at Gyanendra tager fejl, hvis han tror, at demonstrationerne er for ham. De politiske ledere bør også lytte til stemningen i Kathmandus gader. Befolkning er træt af deres magtmisbrug, de vil have forandring i deres liv. Jeg tror ikke, at der er mange i Nepal, der ser Gyanendra som løsningen her.

Lyngby, 23. april 2025

Neil Webster har været seniorforsker på Dansk Institut for Internationale Studier (DIIS). Han har boet i Nepal af flere omgange, hvor han har udført opgaver for bl.a. Danida og FN.

Bygning sat i brand 28. marts
Foto: Hemanta Shrestha

VEJEN TIL **FORANDRING** I **NEPAL** BEGYNDER I **BØRNENES SKOLEGANG**

Interview med Simon Gessø, Head of Projects hos Human Practice Foundation (HPF)
ved Maja Buchhave Breiter, Country Manager i HPF. Foto: Human Practice Foundation

Human Practice Foundation (HPF) har gennem de sidste 10 år været en vigtig aktør i det nordøstlige Nepal, hvor organisationen arbejder med at tackle nogle af landets største udfordringer. Programleder Simon Gessø har været med næsten siden starten og har arbejdet sammen med de 93 skoler, HPF i skrivende stund hjælper i Nepal.

Efter så mange år i Nepal sætter landet sig i ens hjerte, og Simon er glad for at dele ud af sin viden og erfaringer fra arbejdet i Nepal.

Hvad er de største udfordringer, Nepal står overfor, og hvordan ønsker HPF at adressere dem gennem sit arbejde?
Nepal er et land, der står overfor adskillige udfordringer, der ofte er forbundet med stor fattigdom. I følge Simon Gessø er fattigdom et af de mest presserende problemer, og det påvirker flere aspekter af samfundet. ”Fattigdom i Nepal har dybe rødder i utilstrækkelig sundhed, dårlig uddannelse og et politisk landskab præget af ustabilitet”, forklarer han.

Han påpeger, at fattigdom og dårlig uddannelse er tæt forbundet, hvilket skaber en ond cirkel. ”En af de største udfordringer er, at dårlig uddannelse gør det næsten umuligt for børn og unge at bryde fattigdomsbarrierene. Uddannelse er imidlertid en af de mest effektive og bæredygtige måder at bryde denne cyklus på, men det kræver tid og tålmodighed. Det er ikke et quick fix”, siger Simon.

HPF’s tilgang til udfordringerne i Nepal er derfor helhedsorienteret, hvor man ser på både de lokale behov og løsninger på lang sigt.

Kan du beskrive jeres kerneprojekter i Nepal – hvad fokuserer I på, og hvorfor?
HPF har valgt at fokusere på uddannelse som en central vej ud af fattigdom. Simon forklarer, at organisationen har udviklet en model, der fokuserer på at ”empower” børn og unge til at skabe sig en bedre fremtid. Dette gøres gennem et system af projekter, der er målrettet både uddannelse og økonomisk uafhængighed.

”Vores kerneprojekter er primært bygget omkring uddannelse, men vi går et skridt videre med vores ”Child Empowerment Model”, som er holistisk i sin natur”, forklarer han. ”Vores model er opdelt i tre komponenter: Infrastruktur, Læring og Økonomisk Empowerment.”

1. Infrastruktur: Dette indebærer at sikre, at de nødvendige fysiske rammer for undervisning og læring er på plads. Skolerne skal være funktionelle og sikre steder for børnene. Vi bygger nye skolebygninger og istandsætter de gamle.
2. Læring: At skabe et læringsmiljø, hvor børnene kan udvikle deres evner og opnå de nødvendige færdigheder, der er afgørende for deres fremtid. Vi uddanner lærerne og skoleledelserne.
3. Økonomisk empowerment: Hjælp til børnene og deres familier med at udvikle færdigheder, der kan føre til økonomisk uafhængighed, så de kan opretholde deres udvikling på længere sigt.

Denne tilgang sigter mod at adressere de mange facetter af fattigdom, som børnene og deres familier står overfor.

Hvad gør HPF’s holistiske model unik, sammenlignet med andre NGO’er, der arbejder i Nepal?
I modsætning til mange andre NGO’er, der ofte specialiserer sig i én enkelt del af udviklingsarbejdet – såsom at bygge skoler eller tilbyde læseundervisning – har HPF valgt selv at tage ansvar for hele modellen i et helhedsorienteret perspektiv.

”Vi implementerer ikke bare projekter i samarbejde med andre organisationer. Vi varetager hele tilgangen fra A til Z, fra infrastrukturen til læringen og den økonomiske empowerment. Vi arbejder tæt sammen med både lokale myndigheder og samfundet selv, hvilket sikrer et stærkt ejerskab og langsigtet bæredygtighed i projekterne”, siger Simon.

Denne tilgang sikrer, at der er sammenhæng i alle aspekter af arbejdet, og at kvaliteten er ensartet høj på tværs af de forskellige projekter.

Hvordan sikrer I samarbejdet med lokale myndigheder og organisationer i Nepal?
Et centralt element i HPF’s arbejde er samarbejdet med lokale myndigheder og organisationer. Simon fremhæver, at HPF har etableret ”Project Agreements” med Nepals regering, efter organisationen blev registreret som en International NGO (INGO).

”Disse aftaler skaber et klart grundlag for, hvilke skoler vi arbejder med, og hvilke aktiviteter vi fokuserer på. Lokale skoler og samfund kan selv ansøge om at blive en del af vores programmer, hvilket giver dem et stærkt ejerskab af projekterne”, forklarer han.

En anden vigtig faktor er, at HPF kun ansætter nepalesere i Nepal. Dette skaber ikke kun lokale arbejdspladser, men giver også et tættere kendskab til og forståelse for de kulturelle og samfundsmæssige forhold, som projekterne skal tilpasses.

Hvordan bidrager HPF til at styrke lokalsamfundene, så de selv kan opretholde udviklingen på længere sigt?
HPF fokuserer på kapacitetsopbygning, hvilket betyder, at vi arbejder på at træne og styrke lokalsamfundets egen evne til at opretholde udviklingen. ”Vi træner lærere, ledere og lokale myndigheder i at kunne fortsætte arbejdet på egen hånd, når vi ikke længere er til stede”, siger Simon.

Et konkret eksempel på dette er udpegningen af ”Focal Teachers”, som er ansvarlige for at videreføre træning og udvikling af deres område. Derudover er der ”Maintenance Committees”, som sikrer, at skolernes faciliteter bliver vedligeholdt og holder sig funktionelle.

Hvilken rolle spiller Nepals kultur og samfundsstruktur i jeres tilgang til udviklingsarbejdet?
Nepals rige kultur og samfundsstruktur er noget, som HPF anerkender og arbejder indenfor. Simon understreger, at det er afgørende at forstå og respektere de lokale forhold for at kunne skabe bæredygtige og effektive projekter.

”Vi arbejder ikke på en top-down måde, men bruger en bottom-up tilgang. Vi involverer lokalsamfundet fra starten, så de føler ejerskab over projekterne og deres egen udvikling. Det er afgørende at skabe en god balance mellem de ressourcer og den viden, vi bringer fra Danmark og EU, og de lokale forhold i Nepal”, forklarer han.

Kan du give konkrete eksempler på, hvordan jeres arbejde har ændret børns liv i Nepal?
Simon nævner flere rørende eksempler på, hvordan HPF’s arbejde har ændret børns liv. ”Et af de mest tilfredsstillende elementer af vores arbejde er, at vi giver børnene håb og drømme, der tidligere ikke var realistiske. Jeg mødte for eksempel en pige, der afsluttede sin uddannelse på en af vores skoler, og som nu arbejder som sygeplejerske på et hospital i Taplejung”, siger Simon.

Et andet eksempel er en ung dreng, der har gennemført HPF’s IT Academy og nu arbejder globalt fra Taplejung, samtidig med at han hjælper sin familie.

Hvordan måler I succes i jeres projekter?
HPF arbejder tæt sammen med eksperter fra Deloitte for at måle effekten af deres projekter. ”Vi har udviklet et detaljeret ”Outcome Framework”, som gør os i stand til at måle vores resultater både på skoleplan, i lokalsamfundet og på lang sigt”, forklarer Simon.

Hvert år udgiver HPF en ”Impact Report”, der offentliggøres på deres hjemmeside, hvor man kan få et indblik i organisationens resultater og fremdrift.

Hvad er jeres langsigtede vision for arbejdet i Nepal?
HPF har ambitiøse planer for fremtiden. ”Vi har netop startet projekter i tre nye distrikter i 2024, og på længere sigt håber vi at kunne påvirke, hvordan den nepalesiske regering arbejder med udviklingen af fattige lokalsamfund i bjergene”, siger Simon.

Hvordan kan danskerne og medlemmerne af Dansk-Nepalesisk Selskab støtte jeres arbejde og vision?
Der er flere måder, hvorpå danskerne og medlemmerne af Dansk-Nepalesisk Selskab kan støtte HPF’s arbejde. Simon opfordrer til både økonomisk støtte og frivilligt arbejde, hvis der er det rette match. ”Vi er altid åbne for, at folk engagerer sig på den måde, de bedst kan”, afslutter han.

Human Practice Foundation (HPF) arbejder ikke kun i Nepal, men også i Kenya, hvor organisationen adresserer lignende udfordringer med fattigdom og dårlig uddannelse. Derudover har HPF også et dansk program, kaldet ”Indre Styrke”, der sigter mod at styrke unge i Danmark. For mere information og for at støtte HPF’s arbejde, kan man besøge organisationens hjemmeside, www.human-practice.org, hvor der er forskellige muligheder for at bidrage.

Kaffedyrker

Simon i klasse

LØST OG FAST

Ved Jørgen Rendsvig

IDENTITETSKORT

Det er besluttet, at der skal være et 'National Identity Card' i Nepal. Men implementeringen halter lidt. For at fremme interessen for sagen besluttede regeringen i maj 2024, at kortet, NID, skulle være en betingelse for at modtage sociale ydelser og pensioner. Det blev dog frafaldet igen måneden efter. I august fastslog højesteret i en kendelse, at NID ikke kunne være et krav. Men i januar i år krævede højesteret, at NID blev implementeret.

En rapport for 4. kvartal 2024 fortæller, at 16,5 mio har ansøgt om et NID. Kun 1,9 mio borgere har modtaget det færdige, printede kort. 6 mio kort skulle dog være printet, og 5,5 mio kort skulle være sendt ud til de respektive distrikter til videre distribution. Én af forhindringerne er, at dagslønnen til dem, der skal bringe kortene ud er 600-1.200 NPR, og ingen vil arbejde for så lidt. Desuden er mange af modtagerne ikke på adressen, for de arbejder i Golfen eller andre steder i udlandet.

Det ambitiøse projekt blev startet i 2018 af Department of National Identity Card and Civil Registration. Kortet indeholder et éntydigt nummer ('CPR-nummer'), foto, fingeraftryk og personlige oplysninger. Det er planlagt at kørekort, registreringsattester, bank-identifikation, skatteoplysninger, stemmekort og sundhedskort skal integreres i NID. Det har nok lange udsigter.

Kathmandu Post, 2.2.2025

DER ER BYGGET BRO TIL SUSTA

Præsident Ram Chandra Poudel foretog den officielle indvielse af Nepals længste hængebro med 10 pyloner og en længde på 1.571 meter henover den vandrige Narayani-flod tæt ved grænsen til Indien lige vest for Chitwan. Broen sikrer nu forbindelsen til landsbyen Susta, hvis 350 familier gennem årtier har været afskåret fra vejadgang til hjemlandet. Det skyldes, at den vandrige og strømfyldte Narayani-flod på et tidspunkt (formentlig omkring 1902) havde opfyldt det hidtidige flodleje med sedimenter. Med drastiske konsekvenser ændrede floden sit primære løb til lavtliggende områder vest for Susta. Den lille landsby på østsiden af flodløbet var derefter isoleret fra det øvrige Nepal. Området havde herefter kun landfast forbindelse med Indien. Byggeriet af den nye hængebro blev igangsat i 2015 med en planlagt afslutning inden for 30 måneder, men efter ni år står den nye bro nu færdig til en samlet pris på omkring 250 mio. NPR (ca. 12,5 mio. kroner).

Kathmandu Post, 26.7.2024

'BRANDHANER'

Kathmandus bystyre er gået i gang med at sætte brandhaner op i snævre gader og gyder, hvor brandbiler ikke kan komme frem. Byens infrastruktur er jo kompliceret og kompakt. Der er tale om 'tørre rør', der ikke står med konstant vandtryk. Brandbilen, der kommer med en vandtank, slutter sin brandslange til i den ene ende, og brandmændene slutter deres slanger til i den anden ende, hvor branden er - inde i det vanskeligt tilgængelige område.

Initiativet skal over tid udbredes til alle dele af byen og er en del af bestræbelserne på at modernisere byen og gøre den mere sikker for beboerne.

Meddelt af flere medier, 15.1.2025

NEPALESISK KAFFE

Ilam te og andre gode teer fra Nepal er velkendte, men faktisk er kaffe også på vej frem i Nepal. Første gang, der blev dyrket kaffe i Nepal, var i 1938, hvor friske bønner fra det daværende Burma blev bragt til Gulmi-distriktet af en eneboer. I løbet af de næste 40 år spredte den sig langsomt som en eksotisk frugt fra landmand til landmand. I slutningen af 1970'erne købte regeringen kaffefrø fra Indien til distribution, og det hjalp i nogen grad med til, at kaffe ekspanderede som et kommercielt produkt. Det hjalp yderligere, da der midt i 80'erne blev etableret et kafferisteri i Terai. Kafferisteriet købte kaffebønnerne hos bønderne og forarbejdede dem til det indenlandske marked. Først i dette århundrede er der kommet gang i både eksport og det lokale marked.

Kathmandu Post, 11.10.2023

Foto: XLIII Coffee

DIGITALE BETALINGER I STOR FREMGANG I NEPAL

Nepaleserne har fået øje på andre betalingsmetoder end kontanter. Der har ellers været en stor stigning i antallet af ATM-brugere, men nu er stigningen ved at flade helt ud. Til gengæld vokser brugen af person-to-person-betalinger, understøttet af QR-koder, den type betalinger, vi i Danmark kender fra MobilePay. De unge foretrækker de forskellige former for digitale betalinger, kontooverførsler osv. Checks bliver stadig brugt i Nepal, men antallet faldt til under 12 mio checks sidste år. Betaling vha. QR-koder blev mere end fordoblet sidste år, til et beløb på 500 mia NPR.

De forskellige løsninger har navne som connectIPS, corporatePAY, Fonepay Direct, InstaFund, Esewa og E-Wallet. Der var i alt 35 betalingsformidlere.

Kathmandu Post, 14.1.2025

SVAMPEDYRKNING

Brug af svampe har historisk ikke haft høj status i Nepal. Brahminerne måtte ikke spise dem, da de voksede ud af det urene (tamas) ligesom løg og hvidløg! De mange tilfælde af forgiftninger med vilde skovsvampe har holdt mange andre væk fra at bruge svampe i madlavningen. For 15 år siden var årsproduktionen på 1500 kg. Gangadhar Sharma fra omegnen af Lumbini prøvede at få en forretning ud af at sælge svampe fra dør til dør, men han kunne knap sælge 3 kg på en dag. Nu går det efterhånden godt, for det daglige salg har passeret 500 kg, fordelt på markeder i det vestlige Nepal. Sønnen har overtaget, og han har suppleret med tørrede svampe. Fokus er på østershatte, men der er også andre svampe i sortimentet.

Kathmandu Post, 29.1.2025

TSERINGMA
– ØKO-FILOSOFISKE FRAGMENTER AF TORBJØRN YDEGAARD

Anmeldelse ved Lisette Hededal Hansen

Fra bagsiden:
”Trekket op i Rolwing i efteråret 2023 danner ramme om en række fragmenter, der tegner en skitse til en nutidig øko-filosofi. Ud fra den hypotese, at årsagerne til dagens klimakrise bygger på nogle grundlæggende antagelser, står en kritik af den traditionelle vestlige filosofis og religions dualisme mellem krop og sjæl centralt. Mødet med buddhismen giver inspiration til at søge efter mulige løsninger i sprækkerne i de selvsamme vestlige traditioner.”

Bogens fysiske fremtoning er en fryd for øjet; den er flot indbundet, forsynet med læsesnor og papirets struktur føles rart og naturligt mod fingerspidserne. Bogens illustrationer i form af bl.a. landkort og traditionel ikonografi komplementerer Ydegaards smukke rejsefotos. Denne usædvanlige kombination er symptomatisk for skrivestilen, som er svær at placere genremæssigt – heraf undertitlens ”fragmenter”, forestiller jeg mig. Det lokker indledningsvist og er uden tvivl Ydegaards ønske at sætte en gammel historie i en ny og aktuel kontekst på alternativ vis: Han trækker en linje fra øko-filosofiens pionerers ”anti-ekspeditionen” til/på Tseringma-bjerget i 1971 og forfatterens imitation af denne i 2023 med egen trekkinggruppe. Dette bruges, med udgangspunkt i Nepals udfordringer på klima- og kulturbevarelsesområdet, som afsæt for en diskussion om foreningen af en 68’er romantisme og idealisme med en realiserbar bæredygtig tilgang til livet og planeten i det 21. århundrede.

Desværre er det en anelse forvirrende at læse sig igennem, når dagbogsnotater fra trekket uden nærmere forklaring følger et afsnit med en beskrivende gennemgang af hovedpunkterne i vestlig idéhistorie, der samtidig indeholder stærkt personlige og politiske holdninger; efter et afsnit om det økonomiske aspekt i øko-filosofien følger en gennemgang af romantikken og videre en rejsebeskrivelse.

Ydegaard begynder sin bog med at forklare, at han hverken er teolog eller filosof, ligesom han ikke skriver til akademia, men til lægfolk. Det er nok også derfor, at der er lagt vægt på at forbinde de store og vidtrækkende linjer frem for på korrektur og videnskabelige argumenter og referencer. Jeg er klar over, at bogen er skrevet til mange andre end mig, og at jeg unægtelig tilgår den som akademiker. Der skal nok være nogen, der sætter stor pris på det lettilgængelige talesprog, som den er skrevet i, men der er nu en rimelig bred enighed - på tværs af ungdomsuddannelser – om at referencer til Wikipedia i en opgave (endsige en trykt bog!) hører folkeskolen til. Grafiske forklaringsmodeller i lav opløsning bryder den ellers flotte æstetik og desværre også den tilstræbte troværdighed.

Det er modigt at aflede vores aktuelle klimamæssige ”arvesynd” fra en meget bred filosofisk opfattelse (dualismen) og argumentere for særligt kristendommens afgørende rolle heri på så få sider uden en forsvarlig religionshistorisk ballast, videnskabelig argumentation og grundig nuancering eller indblik i forskningshistorien.

Gennemgangen af buddhismen er overordnet udmærket, men der er nogle alvorlige fejlgreb f.eks. ved at kalde nirvana ”selvets forening med Altet”, hvilket er en direkte gengivelse det åndelige mål i hinduistisk ontologi om selvets forening med verdensaltet (sanskrit: ātman-Brahman). Denne monistiske forståelse står i absolut kontrast til den buddhistiske grundtanke om fraværet af et evigt selv (an-ātman) og videre tomhedslæren (śūnyatā), der er central i mahāyāna-buddhismen, som forfatteren beskæftiger sig med.

Konklusion
Der males med den store pensel i Tseringma; den ellers noble hensigt om at tilbyde et opbyggeligt tankegods, der kunne hjælpe os alle i en akut miljøkrise på tværs af planeten, drukner desværre i bogens diskursforvirring og mange store armbevægelser. Sammenhængskraften skal være åbenlys, hvis en bog skal lykkes med at være letlæselig og ikke mindst overbevisende; det er desværre ikke tilfældet, hvilket er en skam.

Som Buddha vælger sine ord med omhu, så de er tilpasset lytterens interesser og tilbøjeligheder, bør Torbjørn Ydegaard overveje, om hans kritik af ”vestlig” videnskabelig metode og en inkonsekvent sammenblanding af normative og analytiske perspektiver er til læserens – om nogens – fordel.

Rejsebeskrivelserne og forfatterens kendskab til det topografiske landskab og de lokale skikke er Tseringmas force, og sidstnævnte er yderst spændende for undertegnede - mere end referencerne til overordnede begrebsuniverser, religioner og idéhistorie. Bogen bør derfor læses som en essaylignende personlig beretning.

Bogen er på 199 sider. Fra forlaget BoD (Books on Demand), udgivet i 2024.

Lisette Hededal Hansen er uddannet cand.mag. i religionsvidenskab ved Aarhus Universitet, religionshistoriker med speciale i buddhisme og lokaljournalist ved Midthimmerlands Folkeblad. Hun er ligeledes forperson i Scandinavian Indologocial Society, som arbejder med oversættelse af sanskrit-tekster til dansk. Senest udgivet er den første danske oversættelse af yogaværket Hathapradipika.

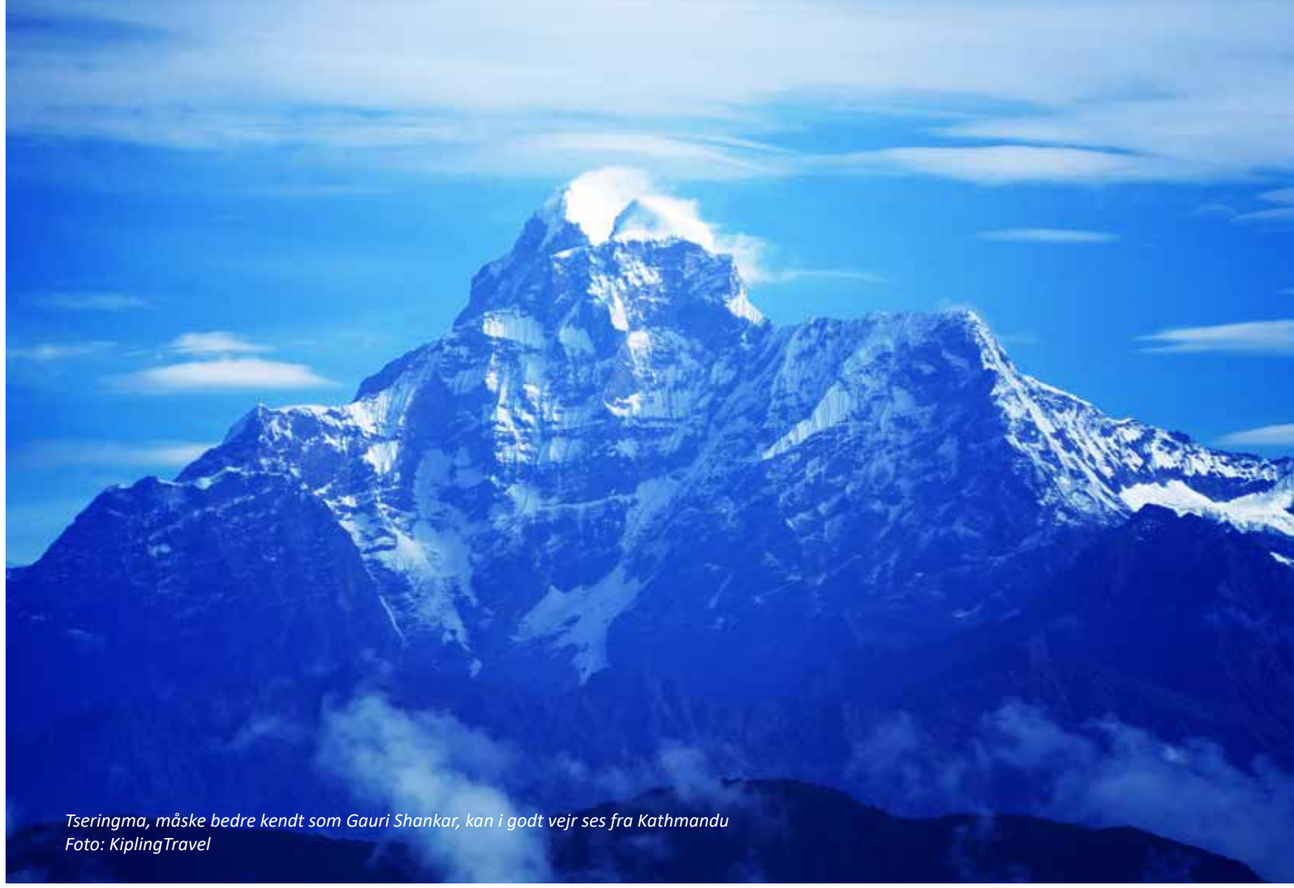
Tseringma, måske bedre kendt som Gauri Shankar, kan i godt vejr ses fra Kathmandu
Foto: KiplingTravel

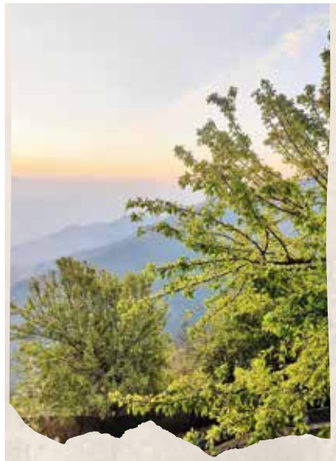

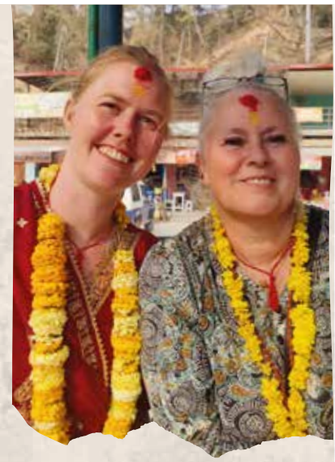

LYD & MANTRA
NEPAL 2026
20/3 - 2/4
- Tag med på en **uforglemmelig rejse til Nepal**, hvor vi forener den pulserende kultur i Kathmandu & Himalayas storslåede natur med en dybdegående indre rejse.
- Oplev sanskrits mantraernes kraft og lydens vibrationer gennem **nadayoga** og **klangskåle**.
- Vi fokuserer på det fineste lokale håndværk af klangskåle.
- Lær korrekt **sanskrit-udtale** og udforsk hellige chants og mantraer.
- Daglige **meditationer og yoga** skaber en dybere forbindelse til dig selv og dine omgivelser.
- Vi skaber **trygge og inspirerende rammer**, hvor nysgerrighed og bevidsthed er i centrum.
- Inkluderet i rejsen er en særlig **håndlavet klangskål** fra Nepal.

Prisen er 14.995 pr person

Gitte & Victor

FOR MERE INFO & TILMELDING: INFO@DEVIMAHAL.COM

KOM I GODT SELSKAB

Du får her en introduktion til nogle af efterårets arrangementer i Dansk-Nepalesisk Selskab. Yderligere oplysninger findes på bagsiden af bladet og på vores hjemmeside: https://nepal.dk/arrangementer/.

25 ÅRS VANDRING I NEPAL OG OMEGN

Dette spændende foredrag vil handle om mere end 3000 km's vandring i Nepals bjerge. Hele Himalaya regionen vil blive inddraget. Også Zanskar i Nordindien, det sydlige Tibet og Bhutan vil blive omtalt i foredraget.

Regionen har bjergene og religionen tilfælles, og sammen vil de være ledetråden i fortællingen.

Oplevelser fra trek gennem Zanskar, Chadar trek på den frosne flod, rejse til Mount Kailash og Guge, Dolpo, Mustang, Manaslu, Langtang, Phu og Nar, Everest, Chitwan og Bhutan vil blive vist i billeder og film.

Aftenens foredragsholder **Hans Hjordt Hansen** har sammen med hustruen Vinni Smed gennemført syv af de længste trekkingsture i Himalaya. I alt er det blevet til 1½ års rejser i regionen.

Torsdag den 4. september, kl. 19 i Roskilde

GENOPBYGNING AF NEPAL EFTER JORDSKÆLVENE I 2015

Foredrag ved C**ameron Warner**, Aarhus Universitet

I april og maj 2015 ødelagde en række store jordskælv tusindvis af hjem og kulturarv i Nepal.

Dette foredrag vil fokusere på genopbygningen af boliger og kulturarvssteder. I de valgte eksempler betød genopbygning ikke kun at det ødelagte skulle erstattes. Genopbygning kom til også til at betyde styrkelse af forholdet mellem lokale nepalesere og deres regering i Kathmandu.

For boligernes vedkommende betød det, at der skulle bygges til en sikrere fremtid. I tilfældet med kulturarvssteder i Bhaktapur betød det tilmed at korrigere tidligere fejl og hævde lokal identitet og politisk magt.

Onsdag den 22. oktober, kl. 19 i København og
Fredag den 14. november, kl. 19 i Aarhus

TREKKING I DET HØJE HIMALAYA
- en unik oplevelse i det ukendte Nepal

"I efteråret 2018 tog jeg sammen med min mand Palle og vores gode ven Anette til Nepal for at tage på trek i det nordvestlige Nepal. Turen var startet længe forinden på det store "drømmekort" over Nepal, hvor vores øjne var faldet på den høje del af Great Himalayan Trail, strækningen fra Rara Lake til Mustang. Herefter var det "bare" at finde nogen, der kunne arrangere turen. Det blev et fuldt organiseret telttrek med køkkenhold, bærere, muldyr og ikke mindst en nepalesisk guide. Selve trekket strakte sig over 35 dage, med mange dage langt væk fra alfarvej og med adskillige pas over 5.000 m."

Inger Marie Arildsen har vandret i Nepal siden 2007 og har været på trek i store dele af landet. Hun opnåede i 2022 at blive den ene af to danskere, som har krydset Nepal fra øst til vest.

Fredag den 12. september, kl. 19 i Aarhus

EFTERÅRSVANDRETUR I GANLØSE ORE OG KIRKE VÆRLØSE

Årets sjællandske efterårsvandretur er en tur i området, hvor de tre Værløse malere Hans Knudsen (1865-1947), Edvard Sarvig (1894-1968) og Rudolf Jacobsen (1894-1959) boede og virkede.

Lørdag den 16. august, kl. 13. Vi mødes på P-pladsen ved Kirke Værløse Kirke

VELKOMMEN TIL DAL BHAT I DET JYSKE

Det er en fornøjelse, at vi igen i år kan slå dørene op for selskabets traditionsrige Dal Bhat arrangement. Vi starter med kaffe og kage – og selvfølgelig vil der også blive serveret krydret Dud Chiya.

I år har vi den store fornøjelse og ære at kunne byde velkommen til Nepals nye ambassadør i Danmark.

Hendes Excellence **Sumnima Tuladhar** har modtaget vores invitation og ser frem til at hilse på sine nepalesiske landsmænd og alle øvrige gæster.

Der vil være nepalesisk levende musik, og igen i år danser vi traditionel dansk folkedans under kyndig vejledning ved 'Else og vennerne'. Der vil også være mulighed for at gå en tur i de naturskønne omgivelser. Eller du kan give et nap med at dække bord. Middagen - Dal Bhat, selvfølgelig - serveres kl. 18.

Teamet bag arrangementet er en gruppe nepalesere og danskere fra Midt- og Østjylland, der ligesom gæsterne er en skøn blanding af nepalesere og danskere.

Lørdag den 27. september, kl. 15 i Silkeborg

THARUERNE OG AFSKAFFELSEN AF GÆLDSSLAVERIET I NEPAL

I år 2000 markerede Kamaiya-bevægelsen et historisk vendepunkt i Nepals kamp mod gældsslaveri. Det startede med 19 gældsslaver, der satte sig i støvet foran et lokalt regeringskontor i Dhangadhi. Deres demonstration udviklede sig på få måneder til en massebevægelse, hvor tusindvis af gældsslaver marcherede i gaderne på tværs af det vestlige Nepal, indgav klager og gjorde oprør mod generationers systemisk undertrykkelse. Deres indsats kulminerede den 17. juli 2000, da regeringen erklærede Kamaiya-systemet ulovligt og banede vejen for frihed og jordrettigheder.

Generalsekretær i Mellemfolkeligt Samvirke og historiker **Tim Whyte** arbejdede dengang med bevægelsen og har skrevet om Nepals slavehistorie. Han vil fortælle om den dramatiske periode i Nepals historie, og hvad der kom efter.
Torsdag 13. november, kl. 19 i København

ANNAPURNA: 75-ÅRS JUBILÆUM

Annapurna ekspeditionen i 1950 har 75-års jubilæum i år, og den markerede på nærmest alle måder åbningen af Nepal efter godt 100 års isolation under Ranastyrets regime.

Mange danskere har læst bogen "Annapurna" om Maurice Herzogs ekspedition, hvor de ikke kunne finde en vej op på Dhaulagiri og havde store problemer med overhovedet at finde ind til foden af Annapurna. En ekspedition, hvor triumf og tragedie var marginaler fra hinanden.

Lars Gundersen kommer og fortæller den utrolige historie, der ikke bare er beretningen om en bjergbestigningsekspedition, men også markerer starten på kapløbet om verdens 14 højeste bjerge, de berømte 8.000'ere.

Fredag den 3. oktober, kl. 19 i Aarhus

THE GREAT HIMALAYAN TRAIL - PÅ PAPIRET OG I VIRKELIGHEDEN

Hør **Lars Gundersen** fortælle om baggrunden og historien bag The Great Himalayan Trail (GHT). GHT er en af de længste og højeste vandreruter i verden. Den strækker sig over 4.500 km fra Indien mod vest, gennem Nepal og til Bhutan i øst. Turen gennem Nepal er på godt 1.700 km og vil, hvis den skulle tages i ét stræk, tage 150-160 dage.

Inger Marie Arildsen vil fortælle om hendes trekkingture i Nepal, der som brikker i et puslespil endte med at blive samlet til hendes helt egen udgave af GHT.

Torsdag den 18. september 2025, kl. 19.00 i København

SENSOMMERVANDRETUR I DOLLERUP BAKKER

Den jyske sensommertur 2025 finder sted i de smukke Dollerup Bakker, syd for Viborg. Jørgen Ledet, bibliotekar på Viborg Bibliotekerne og en guldgrube, når det drejer sig om viden om Viborg og omegn, er guide på denne tur

Søndag den 24. august kl. 10. Vi mødes på P-pladsen ved Hald Hovedgård

Bliv medlem!
www.nepal.dk/bliv-medlem

Aarhus

Møderne afholdes i DOKK1, Hack Kampmanns Plads 2,
8000 Aarhus C, hvor ikke andet er nævnt.

- Søndag den 24. august 2025, kl. 10.00
Sensommervandretur i Dollerup Bakker
Mødested: P-pladsen v/ Hald Hovedgård, Ravnsbjergvej, 8800 Viborg

- Fredag den 12. september 2025, kl. 19.00
Trekking i det høje Himalaya - en unik oplevelse i det ukendte Vestnepal
Inger Marie Arildsen

- Lørdag den 27. september 2025, kl. 15.00
Dal Bhat-aften i det jyske
Sted: Lunden, Vestergade 74, 8600 Silkeborg
Tilmelding og pris: Se hjemmesiden

- Fredag den 3. oktober 2025, kl. 19.00
Annapurna: 75-års jubilæum
Lars Gundersen

- Fredag den 14. november 2025, kl. 19.00
Genopbygning af Nepal efter jordskælvene i 2015
Cameron Warner

Afsender:
Dansk-Nepalesisk Selskab
Islandsvej 24A.
2800 Kongens Lyngby

København

Møderne afholdes i Forsamlingshuset, Onkel Dannys Plads 5,
1711 København V, hvor ikke andet er nævnt.

- Lørdag den 16. august 2025, kl. 13.00
Efterårsvandretur i Ganløse Ore og Kirke Værløse
Mødested: P-pladsen v/ Kirke Værløse Kirke, Højeloft Vænge 20,
3500 Værløse

- Torsdag den 18. september 2025, kl. 19.00
The Great Himalayan Trail
Inger Marie Arildsen og Lars Gundersen

- Onsdag den 22. oktober 2025, kl. 19.00
Genopbygning af Nepal efter jordskælvene i 2015
Cameron Warner

- Torsdag den 13. november 2025, kl. 19.00
Tharuerne og afskaffelsen af gældsslaveriet i Nepal
Tim Whyte

Roskilde

Mødet afholdes på Roskilde Bibliotek, Dronning Margrethes Vej 14,
4000 Roskilde.

- Torsdag den 4. september 2025, kl. 19.00
25 års vandring i Nepal og omegn
Hans Hjordt Hansen

Nilgiri, "Det blå bjerg" *- 7061 meter - udgør med sine tre toppe Annapurnamassivets nordvestlige flanke og dominerer med sine imposante, næsten lodrette klippesider det meste af Kali Gandaki, hvor det som en gigantisk væg adskiller det tørre nord fra det frodige syd. Og - helt bogstaveligt - viser nye sider af sig selv.*

Bjerget blev første gang besteget i efteråret 1962 af de tre hollandske brødre Holger, Paul og Peter Van Lookeren Campagne samt nepaleseren Wangdi Sherpa og den legendariske franskmand Lionel Terray, der var leder af denne Hollands første Himalayaekspedition. Terray var også den første på Makalu i 1954 og en kæmpe og altafgørende kapacitet på Annapurnaekspeditionen i 1950.

Tekst og foto: Knud West Hansen

Yderligere oplysninger om de enkelte arrangementer findes på selskabets hjemmeside:
https://nepal.dk/arrangementer/